

RODNO * DIJAŠKI LIST * * LJUBLJANA * * 1930 * 31 *

Vsebina 1. in 2. številke

	Str.
Mlakar, Spomini (2 slike)	1
I. D., O vprašanju slovenskega književnega jezika	14
Bohinec, Ob dveh mejnikih	19
Vanjuša, Tujina. Črtica	22
Krstnik Ivan, V solnčni Dubrovnik	27
Šedivy, Naše dijaštvo in slovansko vprašanje	30
Vene Anton, Bolečina. Pesem	32
Smolej V., Ob srebrnem jubileju šentviškega zavoda	33
Iztok, Ti ali jaz? Pesem	35
Iljuša Volgarevskij, Pri Gospe sveti	36
Gašper Nevihta, Črna pesem	37
Berger, Moji mamici	37
Literarni pomenki	39
Knjige in časopisi	40
Slovanski vestnik	43
Dijaški šah	43
Za dobro voljo	45
Uganke	46
Črna deska	47

Uredništvo lista: Bl. Poznič, Ljubljana, Sv. Petra c. 53/I.

Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. Rokopisi se ne vračajo.

Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 5.

Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Vsak naročnik, naj dobiva list naravnost na svoj naslov ali pa pri poverjeniku, mora poravnati vso naročnino v prvi polovici letnika, sicer ne bo dobil več šeste številke.

Mentor izhaja med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. Urednik Blaž Poznič, izdaja Prosvetna zveza (dr. Jakob Mohorič), tiska »Slovenija« (Albert Kolman, Ljubljana, Celovška cesta 61).

Celoletna naročnina za dijake Din 30.—, za druge in zavode Din 40.—. Posamezna številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. rač. pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676.

Naročnina za Italijo: Lit 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, ozir. avstrijskih čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov.

Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

MENTOR

18. LETNIK

SEPTEMBER - OKTOBER 1930

ŠTEV. 1-2

Janko Mlakar:

Spomini.

Uvod k uvodu.

Čemu sem spisal Spomine? Saj nisem ne umetnik ne politik ne vojskovodja ne predsednik kake republike, skratka, odkar sem v pokoju, nisem sploh nič. Pa sem vendar spisal Spomine!

No, k temu — kakor zdaj vidim — brezplodnemu koraku me je zapeljala želja po — Ameriki.

Neki znanec me je povabil, naj pridem tja čez lužo; pozabil pa je vabilu priložiti vozni listek. Zato sem si ga hotel sam nabaviti. Taka reč pa stane precej denarja, kajti nisem med tistimi srečnimi ljudmi, ki potujejo na tuje stroške in dobe za svoj trud še nekaj povrh. Plačal sem doslej še vsako potovanje, celo tisto prvo, ki sem ga naredil kot absolvent ljudske šole na Šmarno goro.

Ko tako premišlujem, kje bi dobil denar za Ameriko, se spomnim, da je slavni francoski državnik Clemenceau dobil za svoje Spomine 700.000 frankov, kakor sem nekje bral. In sem že sedel za mizo ter hitel pisati Spomine. Čeprav nisem Clemenceau, sem vendar upal, da bom prodal svoje Spomine vsaj za en odstotek njegovega skupička. Pa kaj sem doživel?

Spisane Spomine vtaknem zadaj v hlačni žep, vzamem aktovko, da bi imel kam spraviti denar in odidem po kupčiji. Sklenil sem obrati vsa založništva in prodati tam, kjer bi največ ponujali. Bil sem povsod prijazno sprejet in hladno, da ne rečem neprijazno, odpravljen. Govorili so vsi enako, kakor bi bili naučeni.

»A tako, zaradi Spominov ste prišli? O, s temi vam prav lahko in radi postrežemo. Imamo jih v zalogi več vrst. Ali želite morda Lavtižarjeve, Šuklje-tove, Hribarjeve, Jakopičeve, Danilove...?«

Ponujali so mi jih kakor natakarkar pečenke. Ko sem pa povedal, da Spominov ne kupujem, ampak da jih prodajam, so postali gospodje namah mrzli ko led. In tako sem se vrnil domov s Spomini v hlačnem žepu in prazno aktovko pod pazduho, Amerika pa je ginila z obzorja bolj in bolj.

Čutil sem se ponižanega in razžaljenega. Kar se mi še nekaj posveti v glavi. Mentorjev urednik me je namreč pri neki priliki prosil, da bi mu kaj napisal za njegov list. Kaj ko bi mu ponudil Spomine? Da bi mi radi prebridkih skušenj pogum ne upadel, nisem nič dalje premišljeval, marveč sem takoj drl v uredništvo. Aktovko pa sem to pot pustil previdno doma.

»A tako, prinesli ste mi Spomine,« je dejal urednik in listal po rokopisu. »No, če bo kaj vredno, bomo pa priobčili.«

»Koliko pa pri vas za tiskano polo...«

»Kar se pa tiče honorarja,« me prekine urednik, »se pa zmenimo po-

znej. Ako bo stvar dijakom ugajala, vam bomo tiskali Spomine popolnoma zastonj in ne bomo terjali od vas nikakršne odškodnine.«

Zbogom Amerika!

Uvod.

Moji Spomini so res spomini, kajti pišem jih iz spomina. Nimam ne zapiskov ne dnevnika ne pisem. Dnevnika nisem nikdar pisal, pisma pa sproti mečem stran, pozimi v peč, poleti v štedilnik. Vem, da je to za Spomine velika škoda, toda po toči zvoniti je prepozno. Zapravil sem pa na ta način veliko dragocene snovi.

Imel sem namreč ozke stike s Prešernom, Cimpermanom, Levstikom in drugimi. Kako in kakšne, vam bom že povedal pozneje. Ni izključeno, da bom s svojimi spomini na te in druge može še našim slovstvenim zgodovinarjem precej štrečno zmešal.

Ker pišem samo iz spomina, moji Spomini niso bogati. Zato sem jim pa napisal kar dva uvoda.

»Slišja.«

Nekateri začenjajo Spomine z rojstnimi podatki. Jaz seveda, ki pišem iz spomina, tega ne morem storiti. Prav nič se ne spominjam ne svojega rojstva ne okoliščin, ki so bile z njim v zvezi. Sem bil pač takrat še premajhen, pa tudi dolgo je že, odkar sem se rodil.

Kaj sem počel, ko še nisem hodil v šolo, ne vem več dosti. Samo toliko se spominjam, da sem bil jaz kriv vsega, kar se je doma napačnega zgodilo in zato seveda tudi primerno »nagrajen«. Zlasti en dogodek mi je ostal dobro v spominu.

Brat in inštruktor sta sedela za mizo vsa zatopljena v tajnosti latinske slovnice. Da bi se delj časa učila in ne vstala prehitro, zlezem neopažen pod mizo in jima zvežem noge. Ker pa nisem dobro videl, sem jih nekoliko zamenjal. In tako se je ena inštruktorjeva noga zamešala med bratove in nasprotno. Potem sem čakal ob peči, kdaj bosta vstala.

Točno ob šestih se je inštruktor dvignil, vstal pa ni, ker mu je bil brat napoti. Bilo je res zabavno, kako sta potem iskala pod mizo svoje noge. Jaz sem se seveda na ves glas smejal, ker sem že takrat imel smisel za šalo. Zal da ga doma niso imeli. Tisti večer sem dobil nagrado od več strani. Ko sem se iztrgal bratu in inštruktorju, sem padel v roke očetu in slednjič tudi mati ni hotela delati izjeme, že iz vzajemnosti ne.

»Da bi že saj v šolo šel, potem bo doma mir.« Te besede mi še sedaj zvne v ušesih, tolikokrat sem jih slišal v tistih otroških letih. Kako bi bili lahko imeli mir pred menoj brez šole. Pustili naj bi me, da bi se bil potepal. Tega opravila sem namreč bil izvrstno vešč že v prav zgodnji mladosti.

Po rojstnem listu sem 25. junija anno Domini 1880. spolnil šest let in v septembru potem sem šel v šolo.

Takrat smo vse drugače govorili kakor dandanes. Za abecedarje so v Ljubljani skrbele tri »šule«: ibungšula (vadnica), šenklovška šula (I. mestna) in Graben (II. mestna šola). Vsaka teh šol je bila razdeljena v »klase«, kjer so otroci pisali z »grifelnii¹ na tablice, ali pa s »štilčki«,² na katerih so bili nasajeni »štolci«,³ v »teke«⁴.

¹ Iz nemškega der Griffel kamenček.

² Der (Feder)stil držalo.

³ Die Stahl (feder) jekleno pero.

⁴ Zvezek.

Učitelja smo v šoli uradno nagovarjali z glagolom »slišja« in ne »gospod učitelj«, ali pa smo ga klicali po njegovem imenu, če ni imel kakega posebnega »častnega« priimka.

Oče me je peljal v šolo na vadnico, nameščeno takrat še v stari gimnaziji na sedanjem Vodnikovem trgu. Danes, ko to pišem, se mi zdi, da je moj oče bolehal na — megalomaniji. Kajti naša družina je spadala med »gmen« ljudi. To je bilo pa slabo priporočilo za vadnico, kar bi bil oče moral vedeti. Ker pa ni vedel, sva se osmešila. Ravnatelj naju je strogo premeril od nog do glave, vprašal očeta po poklicu in odločil, da ni več prostora, seveda samo zame, kar je pa zamolčal. Oče se je jezil, jaz pa ne. Počutil sem se namreč dosti bolje med »barabcami« kakor med »gosposkimi«. No, in barabic je bilo na Grabnu, kamor me je oče potem vpisal, dosti. Sem so bili namreč všolani otroci iz Trnovega, Žabjeka, Kurje vasi in z Glinca. Iz mesta jih je le malo hodilo na Graben. »Gosposke« otroke je prevzela vadnica, manj gosposke pa šenklavška šola, na Graben so morali torej le »gmen« otroci, kar jih je stanovalo od magistrata v smeri proti Sv. Jakobu.

Takrat so bili v Ljubljani stanovi strogo ločeni. Najimunitnejši so bili »ofcerji«, za njimi so prišli »pejonterji« (uradniki), nato pa »štacnarji«, pa samo tisti, ki so imeli svoje hiše. Vsi drugi pa so bili »gmen« ljudje, zlasti obrtniki in »ajzenponerji«. Posamezni stanovi niso med seboj občevali, prav tako tudi ne mi otroci, razen kadar smo se zmerjali, kar se je sicer »Pohtibulo« (Tivoli) večkrat dogajalo. Oficirskim smo nagajali, da hodijo njih očetje v Kazino vodo pit, ker nimajo za vino, uradniške smo pa nažgali z »lačenbergarji«, oboje skupaj pa smo zmerjali z nemčurji.

V prvem razredu na Grabnu sem se prav dobro počutil. Učil nas je neki Pavlin, ki je že davno umrl. Mož nas je takoj odvadil vsega nepotrebnega vpraševanja, s kakršnim otroci našega časa večkrat preskušajo učiteljevo potrpežljivost. Nekoč sem prepisal na tablico pet črk, katere je bil učitelj kot vzorec napisal na šolsko tablo. Nato pa dvignem roko: »Slišja, prosim, ali naj še enkrat prepisem?« Učitelj mi je odgovoril z zausnico in s pripombo, naj nikar tako neumno ne sprašujem. Razumel sem ga takoj in toliko časa pisal, da sem vso tablico počekal. Vprašal pa nisem kaj takega potem nikdar več, ne Pavlina ne koga drugega.

Nazornega nauka nismo imeli, pa ga tudi nismo potrebovali. Nam ni bilo treba nagačenim mačkam tipati zob in krempljev, kajti v boju z živimi smo zadostokrat odnesli manjše in večje praske. Ves čas učenja se je porabil za verouk, za slovensko in nemško branje, za pisanje in računstvo. Zato smo pa tisti, ki smo bili ob koncu leta »sposobni za bližnji višji razred«, znali gladko brati in pisati, slovensko in nemško, in do dvajset računati.

Dan spričeval se nam je zdel kaj slovesen. V vsak razred je prišel vodja Belar, nas primerno nagovoril, in prebral nato iz »zlatih bukev« imena odličnjakov. Ti so prišli pred klopi in so bili še posebej pohvaljeni. V prvem razredu sem bil tudi jaz med njimi. To pa je bilo tudi prvokrat in zadnjokrat, da sem zašel med odličnjake.

Pezdir.

Že v prvem razredu sem veljal za pretepača. S tem se mi je pa godila velika krivica. Začel nisem skoraj nikdar jaz, zlasti če je bil nasprotnik močnejši od mene. Res pa je, da sem za eno vrnil dve, naj je bila že klofuta ali brca. Tega pa nisem delal iz maščevalnosti, marveč radi poštenosti, da nisem ostajal nasprotniku kaj dolžan.

Moja pot v šolo in iz šole je bila skoraj vedno bojna pot. Zato sem

malokaterikrat prišel domov cel. Za lase, ki mi jih je kdo izpulil, za praske in bunke, ki sem jih odnesel s teh slavnih mejdanov, mi ni bilo žal, pač pa mi je bilo hudo, če sem si raztrgal obleko. Mati jo je sicer vselej zašila, toda prej jo je še s palico temeljito razprašila. Pri tem se ji je pa tako mudilo, da se nisem nikdar utegnil sleči in je že mahala s palico po obleki, ko sem je imel še na sebi.

Zaradi brca in klofut na cesti me doma nihče ni miloval, in naj sem jih prejel še tako po nedolžnem. V tem sem bil popolnoma osamel. Ta osamelost mi je pri neki priliki, ki je v zvezi z naslovom tega poglavja, zelo hudo dela.

Kakor sem omenil, sem bil v prvem razredu jako priden. Nisem se učil brati samo v šoli in doma, marveč tudi po ulicah. Iz šole grede sem bral n. pr. vse napise, glasno, kakor nam je to naš »slišja« priporočal.

Neko dopoldne grem iz šole ne po Bregu, ampak Za vodo mimo Stare krame. Tu se ustavim najprej pri starih puškah in vprašam prodajalca, koliko stane »ena taka flinta«.

»Smrkavec, palico si odreži, pa boš imel flinto.« Za ta prijazni odgovor sem pokazal trgovcu jezik, četudi so me doma učili, da se sme jezik pokazati samo — zdravniku. Po stari navadi vseh šibkih in zatiranih sem možu, seveda iz primerne razdalje tudi izjavil, da je v mojih očeh baraba. Po mojem mnenju je bila ta izjava popolnoma umestna, ne pa tako po puškarjevem, ki mi je pomagal, da sem prišel kaj hitro do stopnic na Zelezni most, takrat smo mu rekli šuštarški. Nad stopnicami na zidu je visela tabla z napisom »I. Pezdir, čevljar«. Jaz sem to priliko takoj porabil za vajo v branju.

Stopal sem počasi po stopnicah in bral: P-e-e-e-z-d-i-i-i-r. Do »čevljarja« pa nisem več prišel. Komaj sem prebral »Pezdirja«, je bil že sam mojster zunaj.

»Čakaj, jaz ti pokažem Pezdirja,« je zakričal nad mano, me zgrabil za pas in me začel kneftrati. To pretepanje pa je bilo čisto brez potrebe. Prav prejšno popoldne mi je namreč mati hlače temeljito izprašila, ker sem bil prinesel domov desni rokav v žepu, namesto na roki.

Kadar sem jih kje dobil, sem jih doma navadno zatajil, če sem jih le mogel. Kajti prvi izdaji, zlasti če jo je izdala šola, je redno sledila druga pomnožena domača izdaja. To pot sem bil pa tako prepričan o vnebovpijoči krivici, ki se mi je bila zgodila, da sem glasno pritulil domov. Toda doma niso imeli res nikdar smisla za moje gorje.

Mati me je takoj ogledala, če so vsi rokavi in hlačnice celi in na svojem mestu, potem je pa rekla (nekam zadovoljno, ker nisem prišel domov raztrgan): »Drugič pa pusti Pezdirja v miru.«

S tem je bila zanj stvar končana. Zame pa ne. Ker nisem našel pri starših razumevanja, sem potožil svojo bol hišnikovemu Korlu, ki je hodil že v peti razred. Korl me je bolje razumel. Kako, je skusil Pezdir takoj istega dne popoldne, ko se je na Grabnu končala šola.

Mojster Pezdir si je pravkar pritrdil s kneftro čevljev na kolena, ko se oglasi na stopnicah: P-e-e-e-z-d-i-i-i-r! Vrglo ga je iz delavnice, kakor bi vrglo danes čokolado iz avtomata, takrat jih še nismo poznali. Vkljub temu pa je prišel prepozno. Kajti Korl je stal že na vrhnji stopnici in mu kazal osle. Ker so nekatere barabice iz V. razreda naredile celo velik ovinek na potu iz šole,

da so dražile čevljarja, je Pezdir tisto popoldne še večkrat planil iz delavnice, seveda vselej zaman.

Fantek pa, ki ga je mojster Pezdir dopoldne tako po nedolžnem in neusmiljeno pretepel, je z velikim veseljem opazoval z mostu to zabavno igro. Slednjič je tudi on posegel vmes. Zakričal je s svojega varnega mesta na ves glas: Pezdir, Pezdir, stokrat Pezdir, nato pa stekel Pod Trančo. Ustavil se je šele v prostorni veži hiše št. 10 na Mestnem trgu. V dvoriščnem delu te hiše so namreč stanovali njegovi starši. Da bi bil tudi on tu stanoval, bi si skoraj ne upal trditi. Hodil je namreč domov samo spat in jest. Ves ostali čas je prebil v šoli in Za vodo.

»Cvajtar.«

»Molči, cvajtar!«

Kolikokrat sem pač slišal po četrtem letu svojega učenja na Grabnu te besede! Vselej, kadar sem se hotel doma udeležiti pogovora, so mi priletele v obraz in mi zamašile zgovorna usta.

Takrat smo imeli še lokacijo. V »perijohah« (letno poročilo) niso bili dijaki tiskani v abecednem redu imen, marveč po uspehu. Odličnjake (vorcugarji) so tiskali najprej in z debelim tiskom, nato so sledili tisti, ki so »samo izdelali« (prvi red), v navadnem tisku, padle so pa označili prav primerno z ležečimi črkami. Ti so se še posebej delili v »cvajte« (drugi red) in »drite« (tretji red).

Po letnih poročilih so ljudje radi segali, celo tisti, ki niso imeli otrok v šolah. Bili so namreč radovedni, kako so izdelali otroci znancev in prijateljev, da so jim potem lahko — zlasti v slučaju neuspeha — primerno privoščili.

Največ neslanih opazk je moral preslišati zadnji v razredu, ker je bil tudi kot zadnji tiskan. Kratkovidni ljudje pač niso pomislili, da se mora povsod, kjer jih je več, eden žrtvovati za druge in biti zadnji. Norčevali so se tudi s tistim, ki je prvi red »še pri fraku« ujel in pa s prvim »cvajtarjem«, ki je, kakor so hudobno govorili, nosil »fano«.

Z lokacijo so bili torej dobri dijaki javno odlikovani, slabi pa grajani. Odpravili so to razvrstitev v šolskem letu 1885/86 in sicer — vsaj tako so trdili — iz pedagoških ozirov. Seveda so bili ti oziri v resnici popolnoma drugačni. Pomisleki glede lokacije so se začeli v naučnem ministrstvu upoštevati namreč šele takrat, ko so bili izročeni posmehu ljudi tudi nekateri nadobudni potomci imenitnejših dunajskih rodbin.

Da sem v četrtem razredu tudi jaz prišel med »cvajtarje«, nisem bil popolnoma sam kriv. K temu mi je veliko pomagala bolezen, ki me je v tretjem razredu skoraj za šest mesecev položila na postelj.

Ko sem se nekega jutra v postu umival, sem padel mahoma na tla, kakor bi mi bil kdo izpodnesel noge. Hotel sem vstati pa nisem mogel. Spravil sem se kvišku šele potem, ko sem se bil dobro oprl ob stol. Dopoldne sem šel v šolo še brez težkoč. Popoldne je bilo pa že vse drugače. Zgubil sem moč v kolenih in nisem mogel več hoditi po stopnicah.

Ko so otroci, ki so se gnetli v prvo nadstropje, videli, da ne morem naprej, je seglo vse polno rok po meni. Vlekli so me kakor v triumfu gori po stopnicah in se trgali za čast, kdo mi bo pomagal.

»Pustite ga, ta je iz našega razreda,« so vpili moji sošolci nad otroci iz drugih razredov ter me trgali mladim Samaritanom iz rok, »kadar kdo iz vašega ne bo mogel hoditi, ga boste pa vi vodili.«

V tem boju za dobro delo sem seveda trpel največ jaz. Zdelo se mi je

pa kaj dobro, ko sem videl, da sem postal tako važna oseba in da se je vse zame trgalo.

Ko sem se potem pri računstvu zgrudil pred tablo na tla, me je učitelj poslal domov, doma sem pa moral takoj v postelj. To mi je toliko pomagalo, da čez teden dni nisem stopil že na nobeno nogo več. Ko so mi pa po veliki noči odpovedale službo tudi roke, so poslali starši po zdravnika dr. Maderja; bil je že star, dober človek in homeopat.³

Še danes se dobro spominjam, kako je Mader stal pred posteljo in me gledal, ko sem si prizadeval, da bi vstal. Ko sem se slednjič z velikim naporom spravil na trebuh, me je na lahko udaril tja, kjer se neha hrbtenica in odšel. Potem ga ni bilo nič več blizu.

»Ta zdravnik je zanič,« sem rekel materi. »Ukazal mi je, naj vstanem. Toda če bi mogel vstati, bi ga sploh ne klicali. Sicer ste pa vi največ krivi, da ne morem hoditi, ker ste me silili v posteljo.«

Kaj me je pa čakalo, sem zvedel še isti dan. Starši so se namreč pozneje v sosedni sobi pogovarjali o meni in razumel sem vsako besedo.

»Dr. Mader je rekel,« je pravil oče materi, »da sta dva slučaja mogoča. Ali bo ozdravel ali pa bo umrl. In čeprav ostane, ne bo nikdar več stopil na noge.«

Mene ni ta obsodba prav nič vznemirila; kajti dr. Mader je pri meni izgubil vse zaupanje. Mislil sem, da mu bom smel pokazati jezik in mi bo potem zapisal kakšno mazilo. Namesto vsega tega mi je pa rekel, naj vstanem. Res smešno! Kdor lahko vstaja in hodi, mu ni treba zdravnika. O tem sem bil trdno prepričan.

Bolezen je pa rastla mirno z letom vred. Po rokah in nogah me je neusmiljeno trgalo in prestokal sem cele noči. Pod konec julija se mi pa je začelo obračati na bolje. Polagoma sem dobil zopet moč v roke, samo noge so bile še kakor mrtve. Zdaj mi ni bilo več dolgčas; kajti pomalem sem mogel predevati in obračati tudi težje knjige. Prebral sem vse, kar sem dobil pod roke.

Nekega dne v avgustu mi pade na tla »Kres«. Ko sežem ponj, izgubim ravnotežje in se zvalim iz postelje. Seveda nisem prav nič premislil, ali morem vstati ali ne, marveč sem se oprl ob postelj in sem vstal. Noge so me držale.

»Ata, hlače!« to so bile moje prve besede pri tej priliki.

Bolezen je potem prešla, kakor je bila prišla. Sprva sem padel kakor kip iz mavca, če me je kdo le malce sunil. V jeseni so se pa sklepi v nogah že toliko utrdili, da sem šel zopet v šolo, v 4. razred. Smatrali so me namreč za sposobnega, čeprav sem pol leta zamudil. Ker so se mi pa roke še vedno tresle, sem takoj v prvem četrletju prinesel domov v risanju in pisanju — micko.

Takrat smo imeli samo tri rede: prav dobro (pd), dobro (d) in srednje (sr). V nemških spričevalih se je zadnji red imenoval »mittelmässig«. Odtod se je izcimil domači izraz micka. Seveda, kdor dandanes zna srednje, je to še precej zadovoljivo, ko sem pa jaz hodil v šolo, je bila micka najslabši red.

Pri nas doma niso radi videli mick, zato sem bil za tisto spričevalo prvega četrletja primerno nagrajen. Zlati časi bolezenske zaščite so namreč že davno minili, odkar me je neka deklica prišla zatožiti, da sem njihovega Pepčka »nalajbal«. Mati je čisto pravilno sklepala, da lahko prenesem »lajbanje« tudi sam, če sem že toliko pri moči, da druge »lajbam«.

³ Pristaš zdravljenja z zdravnimi sredstvi, ki bi pri zdravem človeku povzročila isto ali slično bolezen.

Sicer pa je Pepček tiste klofute zaslužil. Ko sem bil še slab v nogah, me je vrgel na tla in obrcal.

»Fant, zabavljaš?« me je bil ustavil, ko me je srečal na Bregu.

In še preden sem utegnil reči, da ne zabavljam (nisem si upal), sem že ležal na tleh osuvan in obrcan. To prijaznost sem si takrat dobro zapomnil in želno čakal, kakor svoje dni Samson, da se mi moči povrnejo. Potem sva pa obračunala.

Samsona sem sploh visoko cenil in ga skušal posnemati. Zato sem nosil rad nekoliko daljše lasce, kar pa ni prišlo meni v prid, pač pa tistim, ki so me lasali.

Izmed svetopisemskih oseb starega zakona sem še posebno cenil Davida in Judo Makabejca, ker sta bila tako hrabra in močna. Sicer sem pa vse zgodbe svetega pisma rad prebiral, vendar so mi najbolj ugajale tiste, v katerih so se bojevali.

Ker sem bil v zgodbah tako dobro podkovan, sem živel s katehetom Gnezdo v dobrih odnošajih, česar pa nikakor ne morem trditi o Pavlinu. Med njim in med menoj je vladalo v 4. razredu vedno vojno stanje. Temu pa nisem bil toliko kriv jaz, kakor moj sosed Rihar in učiteljevo prepričanje, da moram 4. razred ponavljati, ker sem v tretjega hodil samo pol leta.

Rihar je znal Pavlina imenitno dražiti, jaz sem se pa smejal. Zato je skoraj vsak dan zagrmelo s katedra: »Mlakar, v kot!« Lahko rečem, da sem tisto šolsko leto več preстал, kakor predsedel.

V drugem četrletju sem toliko napredoval, da sem padel tudi v zemljepis. Ko sem bil vprašan pri stenskem zemljevidu, sem iskal Dunaj tam nekje blizu Berlina in bil sem zapečaten.

Doma je spremstvo treh mick drugega četrletja vzdignilo precej nepotrebno prahu — iz mojih hlač.

»To ti povem,« je rekla mati, ko je vtikala šibo za sliko sv. Družine — kakšno onečaščenje! — ako dobiš prihodnjč še kak sr, ne hodi domov!«

Jaz sem te besede tako razumel, da so mi trije »seri« dovoljeni in sem se zato resno trudil, da bi se četrtega ubranil. Pisal sem z veliko vnemo domače naloge, če ne doma, pa vsaj v šolo grede, tam kje na kakšni klopi na Bregu. Toda vsa pridnost mi ni nič pomagala. Pavlin je z nekako posebno spretnostjo zasledil vsako priliko, ko nisem znal in — odkritosrčno povedano — teh prilik ni bilo malo. Ker sem slutil, kaj me čaka, sem ga zadnji teden pred sklepom četrletja prosil, naj me še enkrat vpraša.

»Zate je popolnoma brez pomena, če imaš eno srednje več ali manj, ko je že sklenjeno, da boš razred ponavljal.«

Ta Pavlinov odgovor me je tako potrl, da sem izgubil vse veselje do učenja in zavidal sem vsakega, ki mu ni bilo treba hoditi v šolo.

Tisto popoldne, ko sem šel po spričevalo, je bilo izredno lepo vreme. Na Bregu sem se mimogrede ustavil in gledal pometača, ki si je preganjal dolgčas s tem, da je tuintam malo z metlo ubrisal tja po prašni cesti.

»Kako mu je dobro,« sem si mislil, »ko mu ni treba hoditi v šolo in se mu ni treba bati mick. Lahko postopa po ulicah, dviga z metlo prah kakor se mu ljubi in nima nič skrbi. Kako rad bi z njim menjal!«

Iz mojih zavidnih misli me je zbudila šele šentjakska ura, ki je bila dve. Čeprav sem tekel, kar sem mogel, sem vendarle zamudil. Moral sem seveda v kot.

Tedaj se odpro vrata in v sobo stopi ravnatelj Belar z zlato knjigo v roki. Silno sem se prestrašil, kajti Belarja smo se strašno bali. K sreči se

ni ozrl v kot. Pavlin mu je dal listek z odličnjaki, ki ga je ravnatelj položil v zlate platnice in takoj nato začel brati imena.

Ko so se vsi izvoljeni zbrali v ravni vrsti pod katedrom, je bilo med menoj in njim samo dva koraka razdalje.

»Zdaj ali pa nikoli,« mi šine v glavo in takoj nato sem stal na skrajni desnici odlične vrste. Ravnatelj nas je lepo pohvalil in bodril še k večji pridnosti. Po končanem govoru smo se pa vsi lepo priklonili in šli v klopi. Mene je celo pogladil po kuštravi glavi.

Komaj pa so se za njim zaprla vrata, je bušil ves razred z učiteljem vred v gromovit smeh.

»To si pa dobro naredil,« je sopihal Pavlin. »O du Lump, du frecher Kerl (zdajal je najrajši nemške priimke), kako se ti vstopi kar med odličnjake! Ostani kar v klopi, sem popolnoma zadovoljen, da te gospod ravnatelj ni dobil v kotu. Seveda doma te bodo drugače pohvalili.«

Nato je razdelil spričevala.

Ko sem dobil svojega in ga prebral, se mi je skoraj stemnilo pred očmi. Trem starim mickam so se pridružile tri nove.

— — —

Pred šolo je postalo že tiho in samotno, ko sem jaz še stal tam naslonjen na zid, povešal glavo in premišljeval svojo žalostno usodo.

»Domov ne smem. Torej kam?«

Ker sem s tem slučajem že nekoliko računal, sem se že tudi odločil za nov stan: za beraški. Po tehtnem in vsestranskem premišljevanju sem namreč prišel do spoznanja, da je beraški stan zame še najprikladnejši. Berač je lahko vedno na prostem in ni mu treba ne delati ne v šolo hoditi. Določil sem si že tudi mesto, kje bom prosil vbogajme. Izbral sem si eno izmed klopi, ki so stale blizu današnjega tivolskega »Praterja«; kajti tam mimo je hodilo vsako nedeljo na stotine ljudi.

»Domov ne grem, torej začnem beračiti, in sicer takoj jutri v nedeljo.«

In že sem se videl v duhu, kako sedim na klopi z narobe obrnjenim klobukom poleg sebe. V gostih vrstah hodijo mimo praznično oblečeni ljudje in mi mečejo v klobuk krajcarje, nekateri celo po dva. »Zvečer izpraznim klobuk in imel bom polne žepe denarja. V ponedeljek si kupim rožičev in sladkih koreninic, potem pa grem na Graben gledat, kako bodo drugi hodili v šolo. Prav prijetno bo.«

Te misli so me nekoliko potolažile in šel sem si ogledat mesto svojega bodočega delovanja. Klop je pa bila zasedena od barabic, s katerimi sem bil v trajnem sovražnem stanju. Zato sem se po raznih ovinkih vrnil v mesto in hodil brez cilja po ulicah. Čas mi je pri potepanju vedno hitro minil, a tistega dne ni hotelo biti konec. Naposled se je vendarle stemnilo in napotil sem se čez Frančiškanski most za Ljubljnico proti Šantelnu,⁹ kjer sem na hlevu hotel »stanovati«.

V hipu pa me nekdo zgrabi za roko. Bil je brat Anton, ki je hodil takrat v četrti gimnazijski razred.

Možal sem z njim domov in tako je bila moja beraška kariera končana, še preden se je začela. Ne morem pa reči, da mi je bilo žal po nji; kajti samotnega ležišča na hlevu sem se nekoliko bal. Majhnih otrok je pač včasih rado strah, čeprav so — barabice.

Po bratovem nasvetu sem jo doma pobral brez večerje — nanjo tisti dan tako nisem računal — takoj spat.

⁹ Na sedanjem Cankarjevem nabrežju.

»Mama je strašno huda,« mi je rekel, »zato je najbolje, ako ji nocoj ne prideš pred oči. Najpametneje bo, če se takoj, ko prideva domov, spraviš v posteljo. Ker je mama v kuhinji, očeta pa še ni doma, te nihče ne bo opazil.«

Pa ni bil pameten ta nasvet; še bolj nespametno pa je bilo, da sem se po njem ravnal.

Vkljub neprijetni praznoti v želodcu sem še precej hitro zaspal. Hipoma pa se prebudim. V medlem svitu luči, ki je stala poleg mize, zagledam ob postelji strogi materni obraz...

In sedaj se je izkazalo, da je imel Paylin s svojim prerokovanjem prav. Mati me je »pohvalila« tako, da je tisti večer še danes črno zapisan v mojem spominu.

»Dobil si jih zato,« je rekla, ko je končala, »ker nisi prišel domov in si mi tako naredil velike skrbi. Kar se pa tiče šole, si pa zapomni, da vsak tako leži, kakor si postelje.«

Tisto noč nisem mogel dolgo zaspati in sem zato imel mnogo časa, pa tudi dovolj gradiva za premišljevanje.

Najprej sem prišel do prepričanja, da só za majhne fantke, ki padejo pri starših v nemilost, hlače, zlasti debele, velika dobrota.

Kar se tiče pregovora, ki sem ga prejel za nameček, se mi ni zdel resničen. Postlal sem si namreč mehko, ležal sem pa jako težko. Obračal sem se na vse strani, dokler nisem obležal na trebuhu. Tja je namreč priletelo le nekaj malega, pa še to najbrž ponevedoma.

Večkrat sem opazoval druge matere in vedno sem prišel do sklepa, da je moja najboljša in najpametnejša. Tisto noč sem pa o njej slabo mislil. Prepričan sem bil, da mi je storila veliko krivico. Najprej mi pravi, da ne smem domov. Ko jo ubogam, je pa v skrbeh in me pusti iskati in loviti po mestu. In namesto da bi me potem, ko me najde, sprejela tako, kakor je oče sprejel izgubljenega sina, me pa bije.

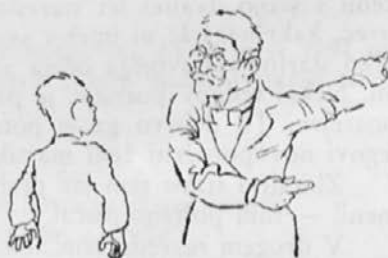
Ko sem prišel do zaključka, da so tudi matere včasih zelo nespametne in krivične, so se mi misli razblinile in kmalu sem pozabil na vse: na micke, na lepi beraški stan, na nespametne matere in na to, kar je z njihovo nespametjo v zvezi.

Ob sklepu tega šolskega leta sem zopet pripeljal šest mick domov. Ker se nihče ni zanje zmenil, jih niti predstavil nisem. Palica je ostala v miru za sliko sv. Družine, zato sem pa moral vsak dan slišati, da sem »cvajtar«.

Pa tudi to pot mi je mati delala krivico. Bil sem namreč »dritar«.

Usodno »štolcanje«.

Učitelja Pavlina imam še danes pred očmi. Bil je bolj majhen in nosil je črno brado. Zmerjal nas je najrajši v nemškem jeziku. Njegova stalna fraza je bila: »Ich werfe dich beim Tempel hinaus.«⁷ Po našem mnenju je bila to prazna grožnja. Poznali smo jeruzalemski tempelj, o katerem nam je katehet pripovedoval na dolgo in široko, kako so ga Rimljani razdejali. Seveda sem jaz to krvavo povest poslušal z odprtimi usti.

⁷ Vrgel te bom iz tempeljna. (Kakor je izgnal nekdanj Kristus trgovce iz tempeljna, t. j. z mesta, kamor niso spadali. Tudi nereden učenec ne spada v šolo.)

Takrat je bila na Grabnu še telesna kazen v navadi. Tudi Pavlin ni mogel izhajati brez nje, dasi ga nismo šteli med tiste, ki so radi topli. Palice ni dosti rabil, marveč je segel rajši kar v lase. Bilo je pač hitreje in bolj pripravno, ker smo vsi, ki smo bili lasanja potrebni in vredni, imeli kuštrave glave, posebno pa jaz, ki sem posnemal — Samsona. Enkrat me je Pavlin udaril tudi s ploščatim ravnilom po hrbtu, pa mu je bilo žal. Ravnilo se mu je namreč v mojo veliko zadovoljnost prelomilo na dvoje.

Sicer pa res tudi v razredu kakor je bil naš II. oddelek IV. razreda, ni bilo mogoče vzdrževati reda brez tepeža.

Kader učencev so tvorili »veterani« z Glinca, iz Trnovega, Kurje vasi in z Zabjeka. Vsi so samo čakali, da jih petnajsti rojstni dan reši šolske obveznosti. Šolo so smatrali za kraj oddiha in zabave. Zunaj nje so pa nekateri izvrševali popolnoma samostojne dobičkanosne obrti. Tako je na primer neki Mihelec z Glinca pobiral po ulicah konjske fige in jih prodajal vrtnarjem. Prihajal je v šolo s samokolnico, jo puščal pred vežo in hodil po pouku spet po kupčijah.

Da si v takem razredu Pavlin ni nabral lavorik, je razumljivo. Zato se nihče ne more čuditi, da sem bil koncem leta kot »cvajtar« v veliki, čeprav ne odlični družbi. Od 72 učencev je bilo sposobnih namreč samo 36, torej ravno polovica, vsem drugim so delale družbo micke.

Seveda je bilo merilo za sposobnost takrat drugačno kakor dandanes, ko odločuje tudi starost. Kdor ni znal, je razred ponavljal, čeprav se je v njem postaral. Tako sem našel nekega Šeska kot repetenta v I. razredu. Štiri leta pozneje je bil še vedno nesposoben za II. razred.

Zahtevali so od nas veliko, pa se starši niso prav nič pritoževali. Sicer nismo znali izdelovati različnih igrač, zato smo pa smatrali vejice za potrebno stvar, ne pa za okrasek, ki ga lahko prepustimo učitelju, da ga pravilno namesti.

S Pavlinom sem živel skozi tri leta lepo v miru in slogi. Zdi se mi, da me je imel celo nekoliko rad, ker me je vzel s seboj v četrti razred, namesto da bi me bil zapustil svojemu nasledniku, kar bi bil lahko z mirno vestjo storil. Tudi tisti dve micki v pisanju in risanju še nista skalili najinih prijaznih odnosov. Kar je res, je res. Moji zvezki so bili taki, kakor bi bil vrabec pomočil v tinto krempljce in skakal po listih, zato mi Pavlin pač pri najboljši volji ni mogel dati »dobro«; vedel pa je tudi, da je temu kriva moja bolezen. Zato bi si bil morda prihranil eno šolsko leto in vse gorje, kar sem ga ostali čas leta pod Pavlinom prestal, ako bi ne bilo moje nesrečne zbiralne strasti.

Ta strast je marsikoga spravila v nesrečo. Zgodilo se je že, da je tak strasten zbiralec stvar, ki je ni mogel dobiti na pošten način v svojo zbirko, kar ukradel. Da, še hujše.

Bral sem o nekem numizmatiku (zbiralcu starega denarja), da se je oženil s svojo dvajset let starejšo gospodinjo samo zato, da mu je dala star novec, kakršnega še ni imel v svoji zbirki. Gospodinja je namreč dobila tisto redko starino od svojega očeta z izrecnim naročilom, da mora ostati v družini. Nekaj tednov pozneje, je pa nesrečni numizmatik ugotovil, da je novec ponarejen. To dejstvo ga je potrla še bolj kakor spoznanje, da je tudi na njegovi novoporočeni ženi marsikaj ponarejenega.

Zbiralno strast sem jaz prebolel torej že v ljudski šoli in — kakor sem omenil — tudi pošteno plačal.

V drugem razredu sem zbiral pečke rožičev. Dandanes bi bilo tako zbiranje združeno s stroški, takrat je pa ležalo po ulicah veliko peček. »Grabnarji«, pa tudi drugi otroci, smo namreč jako radi jedli rožiče. Za en krajcar

smo jih dobili največ pri Poženu, ki je imel prodajalno blizu šole. Tam smo kupovali tudi sladke koreninice, ki smo jih žvečili tako, da so nam mahale iz ust. To se nam je posebno imenitno zdelo.

Zbiranje peček mi je prekinila in končala bolezen. Zbirko so pa uničili brat in moji dve sestri. Ko so se ob neki priliki igrali z drugimi otroci v hiši maškare, so porabili moje pečke za — konfeti.

Po bolezni sem se pa vrgel na zbiranje pisalnih peres, ki smo jih, kakor sem že povedal, imenovali »štolce«. Ker pa »štolci« tudi takrat niso ležali na ulicah, sem jih moral priigrati ali — kakor smo se izražali — prištolcati.

Štolcanje je bila jako zabavna, pa tudi dobičkanosna igra. Čas zanjo se je pričel kakor hitro so bile ceste kopne in je trajal do novega snega. Na tla smo začrtali četverokotnik in ga razdelili na štiri enaka polja. Potem smo v primerni oddaljenosti potegnili črto. Nato smo pa od četverokotnika s peresi bližali. Kdor je vrgel svoje pero najbližje črte, je pobral vsa peresa ostalih igralcev in jih zagnal v četverokotnik. Kar jih je padlo v polja, so bila takoj vsa njegova, in je smel poleg tega tudi prvi frcati peresa, ki so padla izven četverokotnika.

Kdor je dobro razumel ta posel, je kar vse zaporedoma pofrcal v polja, ne da bi bili drugi igralci prišli na vrsto. Ako mu je pa pri frcanju pero ostalo zunaj četverokota ali na črti, je prišel na vrsto tisti, ki je za njim najboljše bližal. Vsa igra je bila skoraj vedno združena s kričanjem in prerekanjem. Pdale so pa večkrat tudi klofute in brce.

Jaz sem znal precej dobro štolcati. Priigrana peresa sem povezal po deset in deset v snopiče in jih hranil v postelji pod žimnico. Ko se je pričela tistega leta predpomladanska sezona, mi je manjkalo do druge stotine peres samo še kakih dvajset.

Dobro se še spominjam tistega večera, ko sem zadnjikrat pregledoval svoj zaklad. Imel sem res lepo zbirko; zastopane so bile v nji skoraj vse tovarne peres.

Naslednje jutro smo pisali nemško šolsko nalogo. Prestavljali smo na nemško tisto berilo, v katerem nastopajo oče, sin in osel, ki bi radi vsem ljudem ustregli pa ne morejo. Moj sosed me je vprašal, kaj se pravi nemški »da«.

»Dass«, odgovorim mu tiho.

Kazen je sledila takoj.

Mlakar, eingesperrt! je zagrmelo s katedra.

Ta obsodba je zame pomenila, da bom ostal četrto uro pri telovadbi, od katere sem bil sicer zaradi slabotnosti udov še oproščen. Pavlin je rad to oproščenje porabil, da me je za kazen pridržal pri telovadbi. Telovadil seveda nisem, ker sem bil »zaprt«. Pavlina to ni nič stalo, mene pa je; kajti mati je vedno smatrala tako prisostvovanje ali hospitiranje pri telovadbi za čisto navadno zaprtjijo.

Ko sem spisal nalogo, sem začel zato premišljevat, kako bi se rešil zaprtije in nje posledic. Hipoma mi pade v glavo dobra misel. Primem se za trebuh in se začnem kremžiti.

»Kaj pa ti je?« me vpraša Pavlin.

»Trebuh me boli.«

Pri teh besedah tako zatulim, da sem se lastnega glasu ustrašil.

»No, zato ti ni treba tako kričati. Kdo te bo poslušal?«

Ko bi bil učitelj pameten, bi tega ne bil rekel. Njegove besede so mi

* Zaprt.

namreč pokazale, da je moj načrt izvedljiv. Jokal in stokal sem tako dolgo, dokler mi ni Pavlin rekel, naj se pobrem domov.

Kako rad sem se pač pobral! Hitel pa nisem, ker bi naglica bila preveč sumljiva. Med vzdihovanjem in ihtenjem sem lepo počasi pospravil svoje reči in se ves sključen odpravil domov.

Pavlin je pa moral vendarle nekaj sumiti. Ko sem namreč na pragu za slovo še na ves glas zaihtel, je vprašal tiste, ki so sedeli pri vratih, če se smejim. Zato sem se še na stopnicah in celo na Cojzovem grabnu tiščal za trebuh, ker sem se bal, da ne bi Pavlin skozi okno oprezoval za mano. »Ozdravil« sem šele, ko sem prišel na Breg in je po mojih mislih — *quantus error!*⁹ — vsa nevarnost minula.

Ker je v šoli pozvonilo pravkar deset, sem imel še celo uro časa. Najprej sem skušal vreči kamen čez Ljubljano, pa se mi ni posrečilo. Metal sem namreč vedno po babje.

Tedaj pa zavije med kostanje trojica fantov iz tretjega razreda, ki je imel ob desetih že pristo.

»Mlakar, se greš štolcat?«

Kdo se je šel rajši kakor jaz, zlasti ker sem vedel, da dosti ne znajo. Kmalu se je razvila živahna igra. Bil sem tako zatopljen vanjo, da nisem prav nič opazil svojega sošolca Müllerja, ki je šel na drugi strani ob hišah domov po risanko. Jaz pa njegovim bistrim očem nisem ušel. Takoj me je zašpecal, ko je prišel nazaj v šolo.

»Slišja, Mlakar se pa na Bregu štolca.«

Ko je mojim soigralcem zmanjkalo peres, sem lepo spravil svoj plen in odšel po ovinkih domov. Skozi Zlato luknjo¹⁰ in Judovsko gaso¹¹ pridem najprej do deželnega dvorca, ki je bil takrat kaj skromno poslopje. Mene je najbolj zanimal vratar, ki je rad v veliki paradi, ves zlat, stal med vrati. Zgodilo se je včasih, da ga je kak rodoljub z dežele imel celo za deželnega glavarja. Nato odidem skozi Šternale¹² in se pri vodnjaku napijem vode. Bila je to najboljša voda v vsej Ljubljani in jaz sem hodil za dom večkrat z vrčem ponjo.

V tistih časih je bila v našem mestu huda za dobro pitno vodo. V mnoge družine so jo nosile posebne postrežnice. Dobivale so po dva krajcarja od škafa. Nosile so pa večinoma Ljubljano, ker je bilo premalo vodnjakov. Ta, pozimi precej težek posel, so opravljale navadno zvečer; zato je bilo v mraku na ulicah polno žensk s škafi na glavah. Izogibali smo se jih zelo skrbno, kajti utegnili si se neprostovoljno okopati, če si se zadel v katero od njih.

Ko je pri nunah bila ura enajst, sem šel skozi Tejatergaso¹³ in potem čez Glavni trg proti domu. Z dopoldanskimi doživljaji sem bil popolnoma zadovoljen. Revez pač nisem vedel, kaki oblaki so se zbirali nad menoj.

Ko pridem popoldne v šolo, je Pavlin že sedel za katedrom.

»No, tu pa prihaja naš bolnik. Ali ti je že kaj bolje?« me je vprašal sočutno.

Da le more biti učitelj tak hinavec!

»Malo že,« sem vzdihnil in se prijel za trebuh, kajti velike trebušne bolečine ne smejo preiti, kakor bi pihnil.

»Du Lump, du unverschämter Kerl, du garstiger Lügner, ich werde dir

⁹ Kolika zmota!

¹⁰ Prehod s Turjaškega na Jurčičev trg.

¹¹ Zidovska ulica.

¹² Zvezda.

¹³ Sedaj Wolfova ulica.

schon zeigen!¹⁴ Kdo ve, kje stanuje? Ti, Gerjol? Dobro, pojdi po šoli na njegov dom in povej, kako se mi je grdo zlagal!»

Jaz sem sedel ves uničen v klopi in si od sramu nisem upal nikamor pogledati. Šele polagoma sem prišel toliko k sebi, da sem pregledal svoje obupno stanje. Vedel sem, da mi bo mati postregla z večerjo, ki me bo sicer pogrela, ne pa nasitila. A skrbelo me je še nekaj drugega — zaklad pod žimnico! Kako bi ga mogel o pravem času spraviti na varno? Kajti Gerjol, moj zakleti sovražnik, bo gotovo pred menoj doma. Bilo je naravnost obupno.

Ko smo po končanem pouku šli po stopnicah, se mi hipoma posveti žarek upanja. Slišal sem namreč, kako je Gerjol spraševal, kje stanujem. Pa ni zvedel. Tisti, ki so vedeli, mu niso hoteli povedati, drugi mu pa niso mogli. Fant je sprejel naročilo iz same škodoželjnosti in ga zdaj ni mogel izvršiti.

Toda sovraštvo mu je pokazalo pot iz zagate. Ko sem šel domov, mi je sledil ko senca. Ker sem pa nekaj takega slutil, sem naredil svoje protiukrepe.

Šel sem naravnost pred gimnazijo in sedel tam na neko prazno stojnico. Gerjol, ta nesramnež, mi je pa sledil in se tudi usedel, in sicer kar poleg mene, kakor bi bila največja prijatelja. Fant je bil predrzen, ker je bil večji in močnejši od mene.

Najprej poskusim s pogajanjem.

»Gerjol, če ne greš povedat, ti dam petdeset peres.«

Toda ta sijaina ponudba, pri kateri mi je srce krvavelo, ga ni ganila. Primaknil sem še dvajset peres, spraznil na stojnico vse žepne in razgrnil pred njegovimi očmi najmikavnejše stvari, kakor pipec za dva krajcarja, tri oficirske zvezde, dva trnka — eden je imel celo ponarejeno muho — potem štiri bakrene kapseljne, dve frnikuli iz belega kamna, svinčnik, ki je na enem koncu pisal rdeče, na drugem pa modro, dve barvici, en cel rožič, več koncev sladkih koreninic in slednič majhno pištolo — šla mi je strašno težko iz žepa — za papirnate kapseljne.

Kar oči so mu žarele, ko je ogledoval vso to bogatijo, toda premagal se je. Fant je bil bolj škodoželjen kakor pohlepen.

Ker je odbil mojo ponudbo, porazdelim svoje zaklade spet po žepih in pravim mirno:

»Ako nočeš, pa pusti. Samo toliko ti povem, da storiš najpametneje, če hitro zgineš. Moj brat pride zdaj iz gimnazije in te bo tako nabil, da boš kosti v culi domov nesel.«

Ker pač nihče ne nosi rad lastnih kosti v culi, je Gerjol vstal in se primerno oddaljil. Šel je tako daleč, da mu nisem mogel uiti izpred oči in so bile obenem njegove kosti izven nevarnosti, da bi prišle v kakšno culo.

Grožnja z bratom je bila seveda prazna, kajti iz gimnazije ni nihče več prišel in brat je bil najbrž že doma.

Jaz se delam še nekoliko časa, kakor da ga čakam, ker je pa tudi Gerjol trdovratno čakal, odidem počasi proti ozki ulici med semeniščem in gimnazijo v smeri proti Ljubljani. Ko pridem do prehoda, stečem hitro skozi v Šolski drevored in se skrijem za najbližjo mesarsko stojnico.

Toda moj zasledovalec je imel urne pete in bistre oči. Pritekel je za menoj, malo pogledal po drevoredu in stojnicah, pa me je že našel.

Ves togoten zgrabim veliko kost, ki je ležala pod stojnico, mu jo vržem v glavo in stečem proti Frančiškanskemu mostu. Ker je najprej pobral kost in mi jo vrgel v hrbet je nekoliko zaostal za menoj. Kljub temu me je pa še dobro videl, kako sem zavil v takrat jako ozko Špitalsko ulico¹⁵ in

¹⁴ Ti nepridiprav, ti nesramnež, ti grdi lažnivec ti bom že pokazal!

¹⁵ Stritarjeva ulica.

izginil v vežo Permetove gostilne. Potem sem stekel skozi temen vijugast hodnik v Ribjo ulico, česar Gerjol seveda ni mogel opaziti. Tako sem se rešil svojega trdovratnega zasledovalca in šel nato počasi in sam s seboj zadovoljen domov.

Tu me je pa čakalo veliko presenečenje. Ko pridem v vežo, prileti po stopnicah Gerjol in mi mimogrede porogljivo zakliče:

»Sem že brez tebe opravil. Boš videl, kako jih boš dobil!«

Še danes ne vem, kdo mu je pokazal naše stanovanje.

Nadaljnih dogodkov v intimnem domačem krogu ne bom opisoval. Samo to naj omenim, da moja zbirka peres počiva danes v Ljubljani pod debelo plastjo blata in peska. Morda pride čez kakih tisoč let na dan. Geologi bodo potem po debelini naplavljenih plasti lahko dokazali, da je že prazgodovinski človek rabil — štolce.

Radi grde Müllerjeve izdaje sem padel pri Pavlinu v največjo nemilost. Pregnal me je izpred svojega obličja za vrata k Riharju, največjemu zdražbarju vsega razreda. Tako je bila s to premestitvijo med Pavlinom in menoj izkopana bojna sekira. Da sem v tem boju podlegel jaz, se ne more nihče čuditi. Kako naj bi pač nedolžen devetleten otrok uspel proti odraslemu možu, ki je bil oborožen z vsemi šolskimi silami? (Dalje sledi.)

I. D.:

O vprašanju slovenskega književnega jezika.

Nimam namena, da bi pisal o tej stvari dolgo razpravo in obravnaval z vseh mogočih vidikov vprašanje, ali naj ohranimo Slovenci svoj književni jezik ali ne. To so storili že drugi, bolj poklicani, in začasno je tudi to vprašanje med Slovenci že rešeno, rešeno v tem zmislu, kakor je to lapidarno po svoje povedal Finžgar: »Mi smo, in če se sami ne zavržemo, bomo.« (Prim. Mentor XVII, 210!) Namen mojih vrstic je samo to, da opozorim dijaštvo na nekatere razprave, ki so izšle o tem vprašanju po svetovni vojni,¹ torej v Jugoslaviji. Morebiti bo potem kdo izmed bravcev eno ali drugo razpravo sam prebral in, če mu bo ugajala, njeno vsebino porabil za predavanje v šoli. Saj spada vprašanje o slovenskem književnem jeziku med tista vprašanja, na katera mora znati vsak bodoči slovenski izobraženec kaj tehtnega odgovoriti. Kajti: če hočemo slovenski jezik obdržati, se moramo vedno zavedati, zakaj nam je materinščina paladij, ki so ga čuvali naši najboljši kulturni delavci kot zenico svojega očesa.

O vprašanju, ali naj Slovenci ohranijo svoj jezik, je spregovoril takoj, ko se je ustanovila Jugoslavija, bivši profesor slavistike na dunajski univerzi Hrvat Milan Rešetar v Književnem jugu z dne 15. dec. 1918, str. 413.

¹ Izmed razprav iz dobe pred svetovno vojno bi zlasti opozoril na zelo važno »Anketo o jezikovnem približevanju Jugoslovanov«, ki je izhajala v goriški Vedi III (1913). Uredništvo je razposlalo pisateljem, politikom in drugim javnim delavcem med južnimi Slovani vprašalno polo, ki je obsegala 21 vprašanj. Vsa vprašanja so se nanašala na medsebojno zbliznanje južnih Slovanov. Za Slovence je bilo posebno važno tote vprašanje: »Ali je želeti, da Slovenci povsem opuste svoj jezik?« Ankete se je udeležilo 32 kulturnih delavcev (Slovencev, Hrvatov in Srbov). Na vprašanje, ali je želeti, da Slovenci povsem opuste svoj književni jezik, ste brali vse stopnje odgovorov od »da« do odločnega »ne«. Naš današnji informativni člančič se na to anketo ne nanaša, ker se je vršila pod drugačnimi političnimi razmerami, nego vladajo dandanes. Tudi želim, da bi spis ne narastel preveč. — Obencem se zahvaljujem g. prof. J. Solarju v Št. Vidu, ki me je, ko sem pripravljat ta člančič, opozoril na marsikaj bistvenega. — Op. p.

Rešetar je dobro poznal slovenščino, saj je izpraševal pri izpitih profesorske kandidate slovensko slovnico in slovstveno zgodovino, in se je zavedal, da Slovenci nismo kaki »planinski Hrvatje« in da bi nam nikakor ne bilo lahko, opustiti svoj književni jezik in pričeti pisati drugega, kakor si morebiti nepoučeni to zamišljajo kot nekaj, kar bi šlo brez posebnih težav. Zato je napisal na omenjenem mestu besede, ki smo jih Slovenci pozdravili kot povsem pravilno stališče:

»Jedno samo ne smemo dopustiti, to jest da kakvi prelazni centralisti stanu tražiti od Slovenca da za ljubav sloge i jedinstva prihvate naš jezik. To se pitanje tiče samo Slovenaca, pa mi Srbi i Hrvati ne smemo od njih ništa tražiti čega oni sami ne bi hteli.«

Dobra tri leta pozneje se je lotila vprašanja slovenskega književnega jezika ugledna zagrebška revija Nova Evropa z dne 11. junija 1922. (Ljubljanski dijaki dobe to revijo lahko v licejski knjižnici pod številko 42.116. Prvatom dobe tudi Književni jug in ostale revije, oz. knjige, ki jih bom v spisu navajal.) Otvorila je namreč diskusijo pod naslovom: Slovenačko pitanje. Naprosila je praškega vseuč. prof. M. Murka, da je napisal uvodno razpravo. S to uvodno besedo je pa bila diskusija tudi že — zaključena. Kajti Murko je nastopil s tako tehtnimi razlogi za to, da začasno mora slovenščina ostati književni jezik in da se je morajo tudi Srbi in Hrvatje učiti, da se — razen uredništva Nove Evrope — sploh nikdo ni izjavil proti temu. Murko je naglašal med drugim, da bi Slovenci ne imeli ne Prešerna, ne Levstika, Jurčiča, Stritarja, Gregorčiča, Tavčarja, Župančiča in Cankarja, če bi bili šli za Vrazom. Na eni strani bi pisatelji ne bili dobro znali štokavščine, na drugi strani bi pa slovensko ljudstvo njih spisov ne bilo bralo. »I sam Vraz, koji je i spavao sa Vukovim narodnim pesmama pod uzglavljem, nije nikad potpuno naučio štokavski, te je upravo tragičan primer pesnika koji se nije mogao sasvim razviti zato što ni u mladim ni u starijim godinama nije imao svoga prirodnoga književnog jezika.«

Dandanes se sicer učimo srbohrvaščine v šoli, toda na opuščanje slovenščine kot književnega jezika — poleg mnogih drugih razlogov — ne smemo misliti že iz ozira na tiste Slovence, ki jih ni v Jugoslaviji in ki jih drži pri slovenstvu in slovanstvu predvsem slovenska knjiga. Slovenskih knjig ne pišemo samo za Slovence v Jugoslaviji, ki vsaj deloma razumejo srbsko-hrvaški jezik radi šole, ampak tudi za Korošce, Primorce, za Slovence v Ameriki, na Vestfalskem in drugod.

Zato je razumljivo, da se je zastopnik goriških Slovencev dr. Vilfan bal, da bi se »srbsko-hrvaško-slovenski jezik« v vidovdanski ustavi ne tolmačil v praksi samo kot srbskohrvaški jezik. Tolmači naj se tako, kakor je to na Češkoslovaškem, kjer je tudi državni jezik »češkoslovaški«, pa se oba jezika tudi res intenzivno gojita. Tam se mora celo vsak češki uradnik in učitelj, ki službuje med Slovaki, naučiti slovaškega jezika in uradovati v njem: primer države, ki ima dejansko dva povsem enakopravna državna jezika.

Naj zadošča to o Murkovem spisu! Kdor bi Nove Evrope ne mogel dobiti, temu bo morebiti lažje dostopna slovenska revija Čas, kjer je v XVI. letniku (1921/22) vsebina Murkove razprave obširneje (na petih straneh, 383—387) navedena, nego smo mogli to tukaj storiti.

Problem slovenskega književnega jezika je nato temeljito zagrabil vseuč. prof. I. Prijatelj v dveh razpravah, in sicer v Borbi za individualnost slovenskega književnega jezika v letih 1848—1857 (Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino IV [1924], 47—75, V [1926], 15—67) in v razpravi: Levstikov politični list »Naprej«. (Razprave. Izdaja Znanstveno društvo za

humanistične vede v Ljubljani. II [1925], 121—220.) V Časopisu kaže Prijatelj, kako so v Bleiweisovi dobi zmagale ljudstvu razumljive, v domačem jeziku pisane Novice nad vsemi predlogi in poskusi, da bi Slovenci pisali staroslovenščino, srbohrvaščino ali kako mešanico iz slovenščine in srbohrvaščine, tako da je Breznik lahko ugotovil: »Po letu 1852. ni pisal ilirščine in slovenske mešanice noben list.« (Časopis V, 61.) In to je bilo naravno: slovenskemu ljudstvu je bilo treba jezika, ki so ga ljudje res razumeli, in pisateljev, ki so ta jezik znali: Ilirščine pa — nobeden izmed slovenskih ilircev ni povsem obvladal. »Nič drugega ko resnica so bile . . . Jeranove besede, da so celo takratni slovenski Ilirci, ki so že kej lét ilirske knjige prebirali, slabo in težko pisali ilirsko. Znano dejstvo je, da se bližnje sorodnega jezika dodobrega le redko in z največjo težavo naučiš; nehote ti zavija jezik po tvoje.« (Časopis IV, 61.)

Sicer pa nikdo nima pravice, da bi narodu jezik diktiral ali »izbiral«. Tako je bilo mogoče misliti samo »v nedemokratski dobi, ko se je par ljudi šlo narod in se je ljudstvo smatralo samo za nekak privesek inteligence«. (Časopis IV, 54.) Ne, jezik je »duševna zakladnica, tvoreča ponos slednjega naroda . . . Jezik je naš paladij tudi zato, ker je v njem bila od pamtiveka naša celokupnost, samobitnost in svoboda. Naj je narod še tako razdeljen po geografskih zaprekah in političnih mejah ter pregrajah, vsikdar je bil jezik ona, včasih nevidna vez, ki nas je kot narod družila v eno pod tem vnanjim vidnim znamenjem naše notranje samostojnosti.« (Časopis IV, 47.) Zato pa je opravičeno rekel dr. Šubic že l. 1850. v Novicah: »... če se narodu njegov jezik (Sprache) vzame, se mu je vse vzelo!!« (Časopis V, 32.)

Naj zaključim teh par vrstic o Prijateljevi razpravi v Časopisu z besedami Luke Jerana, ki je bil nekdanj ognjevit Ilirec, a se je pozneje prepričal, da se pač mora književni jezik ravnati po ljudeh, ne pa obratno:

»In pa — ali ni slovenščina naš materni jezik, ki ga nas je mati Slovenija učila? Kateri hvaležni sin se bo prederznil mater iz hiše vréči, in namesto nje svojo têto, akoravno je materna sestra, v hišo vzeti?« (Novice z dne 23. avgusta 1848, citirano v Časopisu IV, 59.)

Druga Prijateljeva razprava, ki tvori po vsebini v marsičem nekako nadaljevanje razprave v Časopisu, je izšla v Razpravah 1925, kjer obsega natančno 100 strani. Bavi se v glavnem z dobo 1860—1863. V uvodu ugotavlja, da smo Slovenci narod in ne rod (ali, kakor se sedaj slovensko napačno piše, pleme), čeprav »do današnjih dni med Slovenci samimi niso utihali posamezni glasovi, trdeči, da Slovenci niso narod, ampak samo rod, da njih govornica ni jezik, ampak zgolj narečje. Življenje samo pa je šlo in gre še danes preko vseh umetnih konstrukcij svojo pot, načrtano v ljudski psihi, naturi in energiji . . .«. (Str. 122.) Ker so se Slovenci čutili kot narod, zato so se ob obnovitvi ustave l. 1866. Novice izjavile za združitev vseh slovenskih pokrajin v enem »poglarstvu« (Zedinjena Slovenija!), »ker potem bi bilo gotovo manj stroškov in slovenskemu narodu bi se v kancelijah cesarskih potem najlože dalo, kar mu po pravici gre«. (Str. 129.) Še danes drži, kar je povedal Levstik, ko je v Napreju odgovarjal na odprto pismo N.—ovo (dr. J. Pajkovo) z dne 10. junija 1863, ki je predlagal, da bi se Slovenci poprijeli hrvaškega in srbskega jezika in slovstva v znanstvenih stvareh in po časopisih; slovenski jezik naj bi ostal samo pri pouku prostega naroda, po uradih, na leci in v kupčiji. (Str. 199.) Levstik je na to odgovoril med drugim, da pahnemo naš narod v omiki za 50 let nazaj, če mu vzamemo jezik iz knjige, in da mu s tem odtegnemo najmočnejše orožje v boju proti potujčevanju: izobrazbo. Slovenci bi potem neprimerno manj brali, Hrvatje pa

radi tega nič več. (»Pridružena provinca nasproti centrali pridobi na svoji moči samó v gmotnem, državnem in obrambnem oziru, kakor pridobi ud od telesa; v duševnem oziru pa provinca odmrie, ako nima svojega lastnega osrčja,« pravi Prijatelj v Časopisu IV, 61.) Narod se more izobražati samo v materinščini. Zaradi večjega književnega jezika se Slovenci ne moremo, nečemo in tudi ne smemo iznebljati svoje narodnosti. (202.) Noben narod se ne sme sam zavreči. (204.) Levstik je odločno proti temu, da bi se znanstvene stvari pisale v drugačnem jeziku nego spisi, namenjeni preprostemu ljudstvu, češ, da prav znanstvene reči posebno izobrazijo narod in jezik in da bi ostalo vse naše slovstvo in vsa naša izobrazba polovična, jezik bi pa ostal okoren, ako bi rabili slovenščino samo za nižjo vrsto slovstva. (207.) »Levstik je dokazal, da noben narod ne propade, ako krepko oprt na svoje temelje stremi v ozračje kulture. Dokazal je, da ne propade tak narod v tuji državi, obenem pa je dokazal, da po tej poti najboljšje vrši svojo življenjsko nalogo v lastni državi...« (205.)

Naj to zadošča o Prijateljevih razpravah — saj je jasno, da njih vsebine ne moremo navajati izčrpno. Smatramo pa za potrebno, da dijake vsaj opozorimo na take in slične važne književne pojave.

Iz razprav, ki smo jih doslej omenjali, sledi troje: 1. da o opustitvi slovenščine kot književnega jezika danes ne more biti govora: 2. da je treba, da se Slovenci uče srbskohrvaščine: 3. prav tako pa naj se začno tudi Srbi in Hrvatie bolj zanimati za slovenski jezik in slovensko slovstvo.

To stališče si je osvojila tudi naša profesorska organizacija (ljubljska sekcija Profesorskega društva) in je sklenila v oktobru 1925 na svojem občnem zboru soglasno resolucijo, naj se uvede po vseh srednjih šolah s srbskohrvaškim učnim jezikom tudi pouk slovenščine. Obenem se je naložilo odboru, naj doseže v Beogradu, da se bodo na jugoslovanskih srednjih šolah slavili tudi slovenski jubileji: konkretno se je predlagalo, naj se po vsej državi proslavi 125 letnica Slomškovega in Prešernovega rojstva, kar je nato ministrstvo tudi odredilo. Tako se je doseglo, da se je koncem l. 1925. predavalo po vseh srednjih šolah v naši državi o tem, da imamo tudi Slovenci svoje velike može in svojo narodno kulturo. Kar se pa tiče šol, bi bilo želeli, da bi se slovenščina gojila znatno bolj in da bi se brala po srbskohrvaških srednjih šolah tudi večja slovenska dela. Treba bi bilo prirediti nekaj naših boljših slovstvenih del za Srbohrvate s srbskohrvaškim tolmačem manj znanih izrazov. Pozdravljamo pa, da se poučuje po šolah s srbskohrvaškim učnim jezikom slovenska slovstvena zgodovina (po knjigi: Iz slovenačke književnosti).

S tem prihajamo k težavnemu vprašanju, kako bi spravili kaj več slovenske knjige med srbskohrvaško občinstvo. Ko sem prišel v prvih mesecih leta 1919. v Beograd kot stenograf, sem na željo ravnatelja Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani nakupil za to knjigarno v več izvodih vse pomembnejše srbske knjige, ki so bile takrat na razpolago. Najpodjetnejši založnik srbskih knjig Geza Kohn v Beogradu, mož izrednih trgovskih sposobnosti, mi je zjutraj ob času, ko je bila knjigarna še zaprta za javnost, razkazoval svojo zalogo in veliki zaboji so romali v Ljubljano. Pa sem ob neki priliki vprašal Kohna, ali bi ne hotel prodajati tudi — slovenskih knjig. Računal sem s tem, da je bilo v Beogradu od dne do dne več Slovencev, zlasti uradnikov, ki bi vendar tuintam kupili domačo knjigo, če bi jo jim kdo ponudil. Praktični trgovec Kohn mi je odgovoril: »Gospod, saj veste, če bi občinstvo povpraševalo po slovenskih knjigah, bi jih jaz tudi prodajal!«

Slično bi bila bržkone do leta 1930. odgovorila skoro vsaka knjigarna v Jugoslaviji izven Slovenije.

V počitnicah 1930 je pa objavil ljubljanski Slovenec dne 20. avgusta članek z naslovom: Pismo iz Beograda, iz katerega razvidimo, da se je vendar vprašanje slovenske knjige med Srbi in Hrvati malce premaknilo z mrtve točke. Med zastopnikom Jugoslovanske knjigarne in med beograjskimi založniki se je sklenil dogovor, ki bo imel za posledico, »da bomo Slovenci imeli svojo knjigo v belgrajskih knjigarniških izložbah, in narobe, da bo vsaka pomembnejša srbska književna novost po nekaj dneh tudi na slovenskem književnem trgu«. Ob tej priliki se Slovenec bridko pritožuje nad dosedanjim omalovaževanjem slovenske knjige v srbskohrvaškem tisku, enako tudi v uvodniku v naslednjo številko. Kakor da so sami uvideli svojo nemarnost, je Srpski književni glasnik že 1. sept. t. l. prinesel v prevodu Preglievo novelo Sin prokletstva in prevedeno J. Vidmarjevo študijo o Preglju; poleg tega poroča kratko v beležkah o zanimivi Dolenčevi razpravi o Kazenskem postopanju proti Veroniki Deseniški, o Župančiču kot prevajatelju ob priliki prevoda Calderonovega Sodnika Zalamejskega in o Glonarjevem prevodu Reymontovih Kmetov. Vsekako razveseljiv preobrat — da bi le kaj časa trajal!

Naj navedem še drugo malenkost iz svojega bivanja v Beogradu! Kot človek, ki rad zahaja v gledišče, sem zelo pogrešal, da na programu beograjskega gledišča v letih 1919—1922 nikdar ni bilo nobenega slovenskega dela. Igrale so se dostikrat silno preproste srbske igre, igrala so se dela iz najrazličnejših drugih književnosti, slovenska drama pa za Beograd tako rekoč ni obstajala. In vendar bi človek pričakoval, da bi se sedaj, ko smo Slovenci prišli v skupno državo, vendar marsikdo zanimal, ali imajo ti ljudje tudi kaj slovsstva; njih življenje bi rad gledal vsaj na odru. Ker sem videl, kako ljubi beograjsko občinstvo preproste igre iz ljudskega življenja (kakor so bile n. pr. Hajduk Veljko, Koštana, Dva cvanciga, Ivkova slava i. dr.), sem svetoval znancu Hrvatcu, ki je dobro razumel slovenski, naj prevede Finžgarjevega Divjega lovca v srbohrvaščino in ga vloži pri glediškem ravnatelju. Moj znanec je to tudi storil — uprizoritve pa nisem dočakal in on menda tudi ne do današnjega dne. V poslednjih letih smo pa doživeli, da zahaja slovenska drama med Hrvate in Srbe, da igra sicer včasih pred prazno dvorano (menda je bilo tako baš v Zagrebu in Beogradu), da je pa drugod sijajno sprejeta in da občinstvo z umevanjem sledi igri. Tudi v tem oziru se torej opaža maloboljšanja. Nobeno drevo pač ne pade na prvi mah. Sicer se pa v teh stvareh že dobrih deset let vadimo v potrpežljivosti. Ne spuščam se pri tem v vprašanje, ali vedno skušamo našo dramo predstaviti Srbom in Hrvatom po tistih naših delih, ki bi našo posebnost in slovensko miselnost najvredneje zastopala pred brati, in ali je treba baš Vdove Rošlinke, da se napolnijo dvorane. A bolje je nekaj nego nič. — Če ne pride gora k Mohamedu, mora pač Mohamed h gori. Polagoma pa bodo tudi Srbi in Hrvatje sami začeli uprizarjati naša dela.

Zaključim pa naj svoj spis z dvema citatoma iz Hribarjevih Mojih spominov II, ki govorita o predmetu, ki smo ga obravnavali, tako jasno, da bi bil vsak komentar več nego odveč.

Prvo mesto je vzeto iz odstavka, kjer govori Hribar o svojem sprejemu pri Nj. Vel. regentu Aleksandru koncem leta 1918.:

»Obsežnega svojega razgovora s takratnim regentom, našim sedanjim kraljem, iz dolžne spoštljivosti ne bom navajal. Le toliko povem, da sem si — v svesti si svoje dolžnosti do naroda in kralja in dobro vedoč, da jezikovna vez ustvarja vez ljubezni — dovolil priporočiti Mu učenje slovenskega jezika.« (Str. 370.)

Nadaljevanje tega mesta beremo na str. 505:

»Dobro vedoč, kako domača beseda sega k srcu,

priporočal sem kralju že pri prvi avdijenci, ki sem jo imel pri njem še ko je bil regent, naj bi se priučil slovenskemu jeziku. Srečen sem bil, ko sem videl Njegovo pripravljenost za to in ko mi je omenil, da si vzame učitelja za slovenščino. Obžaloval sem, da so moji rojaki, ki so prišli na visoke položaje — kakor sem čul — zavzeli drugačno stališče. Saj je res, da je naš jezik le narečje v tem smislu, kakor so prav za prav narečja vsi slovanski jeziki, ker izvirajo iz enega glavnega korena tako, da je temu izvoru z vso lahkoto slediti mogoče. Toda kakor bi se drugi Slovani danes, ko so se njihove govornice tekom stoletij samostojno in samobitno razvijale in so bile v njih ustvarjene² kulturni spomeniki neoceniteljne vrednosti, proti taki interpretaciji in taki insinuaciji brez dvojbe in po vsej pravici uprli, tako tudi jaz ne morem pritrčiti preširokogrudnemu popuščanju v tem obziru. Tembolj, ker smo si ustvarili slovstvo, ki po svoji obsežnosti — pa tudi po globini — mora vzbujati častno priznanje drugih narodov.«

² Po vsej priliki tiskovna pomota namesto »bili... ustvarjeni«. Sicer pa je citat natančen prepis iz Hribarjeve knjige z jezikovnimi in pravopisnimi posebnostmi vred, ki jih danes ne pišemo več. — Op. p.

Dr. V. Bohinec:

Ob dveh mejnikih.

Deset let je že minulo od Koroškega plebiscita, deset let smo že ločeni od Meškove »zemljice sladke«, od njenih jezer in gorâ. Ko se spomnimo teže tistih dni in ko velja naša zahvala in naš pozdrav onim 15.279 Slovincem, ki so takrat pogumno glasovali za Jugoslavijo, bega naš pogled z bolestjo po belih kamnih mejnikih, ki nam razodevajo vzdolž grebena Karavank, da Rož ni več naš in da Podjuna ni več naša. Kakor nagrobni spomeniki se nam zde ti kamni s svojo hladno ugotovitvijo: tu je Jugoslavija, tam je Avstrija. So li postavljeni za večno? Ali govore resnico? More gorovje ločiti, kar je po jeziku in običajih živelo skozi stoletja skupno življenje?

Vrsta belih kamnov vrhu Karavank laže, kakor laže tudi vrsta mejnikov na jadransko-savski razvodnici. Gorovja narodne skupnosti ne morejo ločiti. Ni li alpski svet združil v celoto Švicarjev, ki nimajo niti narodne skupnosti? Niso li Romunom postale Transilvanske Alpe hrbtenica nove države? Niso li Dalmatinci ostali Hrvati, dasi je stena Dinarskih planin bolj strma in manj prehodna od Karavank?

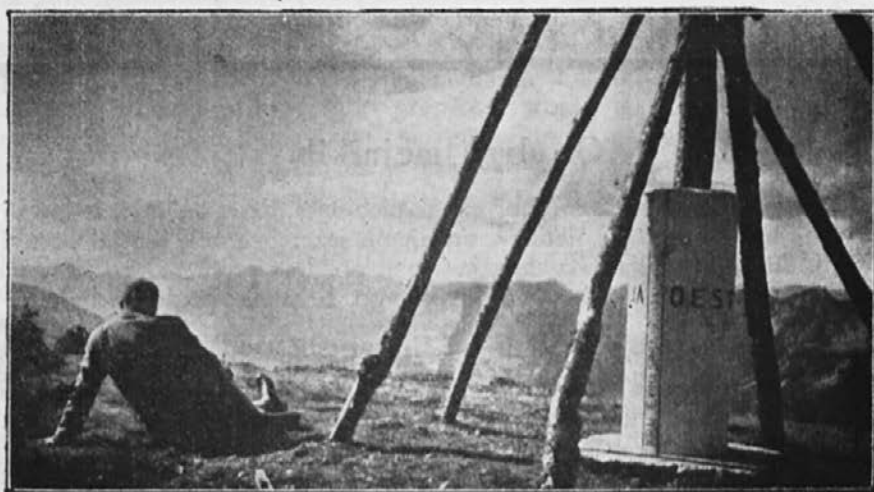
Na dve točki naše severne meje obračam danes pozornost Mentorjevih bralcev: na tromejo vrh Peči pri Ratečah na Gorenjskem¹ in na tromejo blizu Srebrnega brega v Slovenski krajini. V slikah ju imate obe pred seboj. Na teh dveh mestih se srečajo meje Italije in Avstrije, oziroma Avstrije in Madžarske z našo jugoslovansko mejo. Ali se te točke skladajo z narodnostnimi mejami?

Daleko zanimivejši od obeh je mejnik na Peči (1511 m). Je našim dijakom tudi bolj znan, ker je lažje dostopen in ker ga je tudi že marsikateri ljubljanski razred obiskal na majniškem izletu. Iz Rateč, naše obmejne vasice blizu izvira Save Dolinke, dosežeš Peč po prijetni dveurni hoji. Vzpneš se do nje ali po markirani poti tik ob meji ali pa jo ubereš kar čez senožeti »Trebšice« in skozi smrekov gozd do vrha. Na pol pota kar obstaneš ob 10 m široki

¹ O »meji treh držav« vrh Peči je pisal v Mentorju za 1926/27 str. 227 tudi že I. D. v članku: Majniški izlet na mejo treh držav. V tem članku je objavil Mentor tudi tri slike: mejnik sam (različni od današnje slike), državno mejo skozi gozd in jugoslovansko obmejno stražo vrh Peči. — Op. ur.

preseki, ki zija kakor težka rana v gozdu pod vrhom. To je meja med Italijo in Jugoslavijo, mejniki se belijo v njej prav do vrha, kjer imajo naši graničarji obmejno kočo. Prav na vrhu stoji tromejnik, kamenit valj, razdeljen v odseke, od katerih je jugoslovanski najmanjši, avstrijski pa največji. Tudi na naši sliki so vidni deli napisov: Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, Österreich, Italia. Ko prideš na vrh, se zavzameš nad krasnim razgledom, ki se ti nudi na vse strani. Proti jugu in jugovzhodu se vrste julijski velikani od Špika nad Policami čez Mangart, Ponco in Mojstrovko do Razora, Škrlatice in Kokove špice; na severu pa vidiš za Ziljskimi Alpami z mogočnim Dobračem vrsto Centralnih Alp z Großglocknerjem, Ankoglom in Eisenhutom. Vmes je naša koroška zemlja, Ziljska dolina in Rož, Ziljica, Drava in troje jezer: Osojsko, Blaško in Vrbsko. Pogled, kakor ga uživaš po majhnem naporu le malokje tako mogočnega.

Peč pa je znamenita tudi radi tega, ker je tu edina točka v Evropi, kjer se sestajajo meje držav treh najvažnejših evropskih plemen: Slovanov, Germa-

Tromejnik na Peči (1511 m) pri Ratečah. Fot. V. Bohinec

nov in Romanov. Na gornje vprašanje po upravičenosti te razmejitve prav na Peči pa moramo odgovoriti negativno. Svet krog Peči je namreč daleč naokrog še slovenski, v Avstriji prav tako kakor v Italiji. Naši sosede so se osmešili že sami, ko so vrhu, ki se po skalnatih stenah na koroški strani že od pamtiveka imenuje Peč (pečina, pečovje), dali novo, tuje ime. Župnik Lavtižar v Ratečah, znani naš planinski pisatelj, piše nekje o tej stvari šaljivo: »Po daljšem in zelo bistrournem premišljevanju so prekrstili Nemci to goro v — Ofen. Mislili so namreč na tisto peč, ki jo ima človek tako rad, ko stopi ob zimskem času v zakurjeno sobo.« Najbrž so Italijani leta 1918., ko so 21. novembra zasedli Peč, mislili isto, kajti tudi njim je gora »Forno«; prevedli so torej besedo Ofen. Že s tem nazivom so Nemci in Italijani dokazali, da so naše kraje zasedli nasilno in ne zato, ker je ta zemlja morda italijanska ali nemška. Če bi hoteli postaviti tromejnik na pravo tromejo Slovanov, Germanov in Romanov, bi morali poiskati to točko v Kanalski dolini, nedaleč od Pontebe, kjer se stikajo etnografske meje Slovencev, Nemcev in Furlanov. Ta točka, danes pozabljena in brezpomembna, je resnična tromeja evropskih plemen, tromejnik na Peči pa je kamen in nič drugega. — Na sliki vidimo nad tro-

mejnikom tudi še trigonometrično znamenje, ki so ga postavili naši vojaški topografi, ko so vrh izmerili, v ozadju pa se vrste na obzorju vrhovi Ziljskih planin, ki so Slovencem — žal! — menda najmanj znani del slovenskega ozemlja.

Sedaj pa še na drugi skrajni konec slovenskega sveta, v Slovensko Krajino! Tudi tukaj imamo tromejo. Romanov tu ni, na njih mesto stopajo poleg Slovanov in Germanov — Mongoli: Madžari. Ni ga naroda v Evropi, ki bi, kakor Slovenci, imel na vseh straneh tako različne sosede!

V Slovenski krajini je naša meja gotovo vse bolj pravična, kakor proti Italijanom in Nemcem. Večina naših ljudi je tam prišla po stoletnem robstvu pod domači krov, rešeni so, ki so že tonili v madžarskem morju. A vendar, tudi ta tromejnik ni na pravem mestu! Stoji severnóseverovzhodno od Gornje Lendave in do njega pridete najlažje, če se peljete z vlakom iz Murske Sobote do Mačkovcev, potem se pa odpravite peš do meje. Severnozahodno od Mačkovcev leži v osrčju Goriškega idilična, raztresena vas Kuzdoblanje, naseljena

Tromejnik (ok. 385 m) pri Srebrnem bregu v Slovenski Krajini. Fot. D. Cree.

z evangeličani, ki imajo tu svojo cerkev in šolo. Prijazni ljudje so to in vam radi pokažejo pot. Do same meje je od Kuzdoblanja pol ure hoje, nato pa korakaš po globokem, ilovnatem kolovozu, ki tvori večinoma mejo med Jugoslavijo in Avstrijo, proti tromejniku. Vas Matjašovci leži prav na meji, tako da so nekatere hiše že v Avstriji in glavna pot skozi vas je obenem državna meja. Morda se vam zdi to čudno, a to še ni nič proti slučaju v Kastvu v Istri, kjer gre državna meja med Italijo in Jugoslavijo, torej »naravna meja Italije«, prav skozi neko hišo! Od Matjašovcev do tromejnika je še $\frac{3}{4}$ ure. Hodiš tu po redkem, tipično prekmurskem mešanem gozdu (bukve in bori) precej navkreber. Tromejnik stoji nekoliko stran od poti in na bolj odprtem kraju. Je precej visok in sliči spomeniku, na vsaki svojih treh strani ima namreč vdeleno kovinasto ploščo z grbom tiste države. Našo sliko je posnel angleški član prekmurske razmejivne komisije, podpolkovnik D. Cree, ki ga vidimo na sliki v sredini; na levi stoji naš polkovnik Čolak-Antić, na desni madžarski polkovnik Vassel. Razgled s te točke je tudi prav obsežen, vendar se pa zaradi sredogorskega ozemlja, v katerem smo, ne da primerjati z razgledom s Peči. Vidi se predvsem v Avstrijo in na Madžarsko; na madžar-

ski strani leži pod nami večje veleposestvo. Na obzorju se izgublja sredogorje v skorajda ravni črti, le tu in tam je kak vrh višji. Naj omenim, da poteka meja od tromejnika proti jugovzhodu točno čez Srebrni breg — nekateri zemljevidi ga imenujejo tudi Srečni breg — ki je najvišji vrh Slovenske krajine (404 m). Tromejnik sam stoji kakih 385 m visoko.

Kar se tiče razmerja do etnografske meje med Slovenci, Nemci in Madžari, stoji tromejnik sicer na meji med Slovenci in Nemci, tako da se tu državna meja približno krije z etnografsko mejo med tema dvema narodoma, nasprotno pa segajo Slovenci še čez mejo proti Madžarski precej globoko v madžarsko ozemlje, tja do reke Rabe. Za razmejitvev je bila merodajna razvodnica med Muro in Rabo; zato je nad 4700 zavednih Slovencev ostalo še v Madžarski. To so rabski ali (po mestu Monoštru) monoštrski Slovenci. Pravilna tromeja bi tu bila ob reki Rabi sami in sicer pri Monoštru. Tu bi moral torej stati tromejnik. Naša delegacija na mirovni konferenci v Parizu je to tudi zahtevala, a žal ni uspela.

Opisana tromejnika sta torej skupni točki držav, nista pa skupni točki etnografskih meja. Ko mislimo zlasti sedaj, ob desetletnici koroškega plebiscita, na Slovence, ki so ostali izven jugoslovanske države, se nam vsiljuje spomin na bližjo preteklost; svetovna vojna nam je pokazala, kako minljive so bile meje, ki so se še l. 1914. zdele svetu bolj trdne kot kdaj. Po starejših nemških knjigah srečavamo n. pr. pogostoma sliko in opis nemško-avstrijsko-ruske tromeje pri Mislovicah v Šleziji. Ponosno so imenovali Nemci tisto točko ob izlivu Bele Przemseze v Črno Przemso, pritok Visle, »das Dreikaisereck«, t. j. vogel treh cesarjev. Danes ni tam nobene tromeje več, Poljaki so gospodarji gornješleskega ozemlja, ki je bilo po narodnosti že skozi stoletja slovansko. In prestoli treh cesarjev so se zrušili v prah.

Koliko časa bo še stal tromejnik na Peči, koliko časa še pri Srebrnem bregu?

Vanjuša:

Tujina.

Črtica.

Nekje pod Apenini je mesto; srednje veliko, zgrnjeno na kup, kot so že stara italijanska mesta. Ceste so ozke in umazane, hiše visoke, da človek ne vidi jasnega neba med počrnelimi zidovi tesnih poslopij. Vse je staro, novega ni v tem kraju ničesar: hiše so stale pred stoletji prav tako mirko kot dandanes, pred stoletji so bile iste neprijazne ulice polne pohajačev, ki so govorili isti jezik kot sedaj, ob večerih je prihajalo iz zakotnih lukenj v sanjav južni somrak isto zateglo petje in zvoki nešteti mandolin so bili enaki.

Na severu, prav kamor pade pogled iz temne sobice, ki plaka v daljavo svojo samoto, je neizmerna ravnina. Daleč tam nekje se vali velika reka proti morju. In še v večji daljavi, ki je tolika, da vsa tone v neverjetnost in pravljčenost, se prikažejo ob redkih kristalnih dneh kot fata morgana čisto nad obzorji, za vsemi ravninami zastrti, zamegljeni obrisi gora.

Toda morda se tudi ne vidijo. Morda so to le prividi mladega človeka, ki hrepeni po gorah, ki se pno v nebo prav v tej smeri v neki dragi, daljni deželi. Dolgo je živel tam in prebil je pod onimi gorami najlepše čase svojega mladega, osamelega življenja. Toliko lepih spominov mu zbujajo gore.

Zdaj je sam, tako silno sam med tujim ljudstvom, ki ga ne razume in se

mu ne more prilagoditi. Ne mara teh ljudi; preveč so neresni in zde se mu kot otroci s svojim večnim klepetanjem, postopanjem in malenkostnimi prerekanki na prašnih, zaspanih ulicah.

Pisal bi v tisti daljni kraj, kjer so njegovi prijatelji, s katerimi mu je dolga leta skupno utripalo srce. Toda boji se: tako žalostna so njegova pisma, tako polna one bridkosti, ki jo diha v tujini vsaka malenkost v njegovo zapuščeno dušo. Saj bi rad pisal veselo, rad bi rekel nekaj močnega, rad bi bil silen in možat. Toda ne more. Mlad je in osamljen in ta kraj, ki ga obdaja s svojo priskutno kričavostjo, je kakor temna, grozna ječa.

Igor, njegov pobratim, ga graja, ker so njegova pisma turobna. On je doma, da, on je močan! Tako možate in samozavestne so postale njegove besede. Poln je vere vase in v svojo rast in noče videti, da pada on, Bogu, vedno globlje v črnogledost, bolno onemoglost in nezaupanje do samega sebe.

»Ah!« zastoka mladi človek. Njegovo visoko, čvrsto telo je čudno sklonjeno, ko vstane s postelje, kjer je ležal v svojih temotnih mislih. Polagoma stopi do okna in se zagleda ven.

Predvečerje je. Mesto obliva mehak somrak, glasnik baržunastih južnih noči, ki so tako svetle in lepe, da navdajajo srce z neko sladko utrujenostjo in hrepenečo tugo. Ulice izgubljajo v njegovi topli kopreni svojo glasno vsakdanjost in stara poslopja so se zasanjala v davno idilično preteklost. Mrak je prekril njih umazanost in jih odel v alabastrsko belino.

»Ven pojdem,« si misli Bogu. »Ta majhna, nizka in mračna soba me ubija. Zato sem žalosten. Zunaj pa bo minilo, seveda bo!«

In zazdi se mu, da mesto ni tako kričečvsiljivo kot navadno. Glej, kako je lépo in mirno ob takih-le večerih! Nedaleč se glasi kitara in njeni zvoki spominjajo na povesti iz romantike teh krajev. Menda tudi niso vsi ljudje tako plehki, kot se zde Bogu, kadar je njegov pogled zagrenjen in teman. Seveda — zdaj pričinja pravo, globlje življenje! Ono čez dan je čisto nekaj drugega, nekaj postranskega! Ah, lepa noč bo. — »Ven pojdem!« si pravi Bogu, »morda bom le našel kakega človeka...«

Drhteč odsev upanja mu lega v lice, ko oblači svoj lahki površnik. Nato pogleda še enkrat po sobi: ne zaupa posebno ljudem. Ve, da ga strogo zasledujejo in noče, da bi našli kako pismo zunaj. Saj ni dolgo, ko je komaj ušel zaporu, ker so našli karabinjerji pri njem slovensko pismo.

»Toda to je bilo doma, ob meji,« se takoj potolaži mladi človek. »Vedno je tako, tu pa so ljudje boljši, seveda so!«

Ko skrbno zaklene duri, se napoti po mračnem hodniku mimo kuhinje, iz katere odmeva nekoliko preglasno govorjenje. Njegov obraz postane mahoma plah in zbeگان, ko hiti mimo govorečih. Negotovo, tiho in hripavo dahne: »Bona sera.«

Odgovor je preslišal in že je preko ozkih, vijugastih stopnic na cesti. Globoko zasope iz svojih močnih pljuč v omamljivo šelestenje večera.

»Kam bi?« zaključva vprašanje s topo bolečino. In postane mu neprijetno; obide ga oni občutek razočaranja, ki ga doživi, kdor je poln nad hitel k nekemu smotru in je bil prevaran v svojih pričakovanjih.

Mesto ni zanj. Od blizu ga sovraži. Torej iz mesta. Menda je iz daljave, v mesečini, ki ga bo kmalu oblila, čisto drugačno, kot začaran grad. Bogu se hoče tišine in samote, prave samote, ne one, ki mu pada kot breme na pleča med množico ljudi dan na dan.

»Na grič bo najbolje,« preudari in se obrne. »Tam ni nikogar in baš tak kraj je, da je človek lahko sam s seboj.« In obide ga zanosu podobno čuvstvo o zvezdah, valujočih daljavah in mesečini preko vsega.

Nocoj mu preseda učenje. Poln je čuvstev, ki kipe na dan, čeprav jih po svoji navadi zapira v notranjost. Nocoj se mu hoče nečesa drugega, nečesa, kar mu je neznano, a kar sluti z otroškim ginjenjem, nečesa, kar nezavedno pričakujejo njegova mlada, bridka hrepenenja že dolgo, dolgo...

Nejasne predstave mu plavajo v nežno meglenih tenčicah skozi domišljijo. Sel bo na grič in se potopil v tajno zvezdane noči. Ah, rad bi plakal v oni idilični tihoti, rad bi izmil s solzami iz sebe ono, kar ga muči in teži, onega drugega človeka v duši, ki je grd in ki mu šepeče s svojim hinavskim, priliznjenim in zlobnosladkim glasom noč in dan besede zapeljevanja. Ne — nocoj čuti jasno, da ta glas ni njegov glas, da mu je tuj in da ga sovraži. Njegova mladost je čista in neoskrunjena, njegova duša je deviško bela in kar je v njej zlega, je od drugod, je kača, ki se je pritihotapila vanjo skrivoma in da sam ni vedel kdaj. Tako čudno jasno mu je vse to.

Mišice v licu mladega človeka trepečejo, ko hiti po krivih ulicah. Na nekem oglu se zaleti v človeka, ki je zrastel nenadno kot senca v njegovo zamišljenost. Mož ga sirovo odrine in prostaško zakolne.

Bogo ga pogleda s široko odprtimi očmi. Groba beseda je padla kot jedka ost v ubranost njegovih čuvstev. Tako dober in čist je nocoj, da ne more doumeti, da so drugi ljudje zli in slabi.

A grenki vtis zamre trenutno v valovju nečesa neznanega, lepega in dobrega, kar preveva vsega. Vzravnani hiti Bogo dalje in s svojo veliko, okorno postavo, mladostno negotovo hojo, s svojim nelepim obrazom in zmršenimi čopi temnih las nad čelom je ljubko smešen, ko mu plavajo oči v mehkem zanosu.

Že je v predmestju. V tej deželi imajo vsa umazana predmestja svoj značilen vonj, ki je včasih neznosen. Toda mladi človek ga ne čuti in vihra vse dalje in dalje.

Ko zavije v temno ulico, ki je skoro nič ne razsvetljuje slabo brleča plinska svetiljka visoko pod črnimi oboki neprijetno molčeče hiše, opazi v sencah daljave več postav, ki se mu bližajo.

Brez zanimanja jih ogleduje samo z očmi. Njih polglasno, neubrano in brezsmiselno petje čudno odmeva med stenami. Koraki so neenakomerni, zmedeni in podobni opotekanju.

Stirje moški so. Eden spredaj sam, s sklonjeno glavo in s klobukom nizko na temenu, trije zadaj, vodeči se pod rokami. Njih glasovi, ki rezko sekajo v petje, so polni ostrih disonanc.

In Bogu se mahoma zazde znani. Iz zmešnjave glasov zazveni zdaj-pazdaj beseda izgovorjena na način, ki ga je nekje že čul. Nekaj trenutkov vrta v spominu, a preveč so še oddaljeni, da bi jih mogel natančno ogledati.

Stopnjema ga obide zanimanje za te ljudi. V tujini je in tako osamljen, da išče z mrzličnim pričakovanjem v množici, ki ga obdaja dan za dnem, išče neprestano in sam ne ve, koga. Mnogokrat je že zaslišal glas ali zagledal postavo in srce mu je zamrlo: znanec je! Toda vedno se zgodi kot v življenju: namesto toplega pozdrava te zadene hladen, začuden pogled in namesto znanega lica nejevoljno, tuje vprašanje: »Oprostite, niste mi znani...«

Nekaj sekund okleva. Toliko je bilo že razočaranj, da se duša boji novega. Toda Bogo je mlad in njegovo upanje je mlado: z ono čudno napestjo v srcu, ki je zmes nade in strahu, stopi proti prihajajočim.

Nekajkrat prestopi s svojimi dolgimi, opletajočimi se koraki — in obide ga grenko neugodje, praznina, ki jo občutimo, ko smo našli na dolgo zelenem cilju nekaj čisto postranskega in različnega od tega, kar smo želeli.

Nekaj kakor jeza mu požene kri v glavo. »Seveda — pijani!« sikne med zobmi.

Res so znanci, celo njegovi rojaki v tem daljnem, tujem mestu. Toda Bogo se ne druži mnogo z njimi. Preveč so mu izprijeni in najbolj ga odbija to, da hočejo od prvega dne storiti tudi njega sebi enakega. Njegovo mišljenje nima ničesar skupnega z njihovim, po večini usmerjenim na en in isti predmet, ki mu je gnusen in mrzek. Odkar se jim je posrečilo, da so ga pred nedavnim opijanili, se je popolnoma odtegnil njihovi družbi. In nocoj jih je srečal zopet, vinjene in sirove in to ga boli.

Trenutek postane v neodločnosti. Ena sama misel ga prešine: skriti se, zbežati za vsako ceno!

A že je prepozno. Ubit, zlomljen glas mu buti kot udarec v uho: »Glej ga, glej ga, uskoka! He, Bogo!«

Bogo se zdrzne. S skoro preplašenimi očmi zaokroži okoli sebe, kot da bi iskal skrivališča. Toda ko se hoče obrniti, začuti roko na svojem ramenu. Sunkoma okrene glavo.

Pred njim stoji prvi iz opite četvorice. Klobuk je izgubil in zmršeni lasje se lepijo na znojno čelo. Svoj rdeči, zabuhli obraz s podplutimi očmi silí Bogu prav pod nos, da ga ovija v ogaben duh po kislem vinu. Za trenutek se zdi to razpaljeno, prenapeto živo lice z vročnimi, zasmehljivo neumnimi očmi kot kalna, gnusno voljna masa iz morečih sanj. Iz vse postave kriči neka nizkotnost, ki ni pri tem človeku nikdar popolnoma prikrita in preži vedno kot zver iz brloga, sedaj pa je razgaljena v najbolj grobi, vsiljivi goloti.

Bogo se skuša izviti izpod roke, katere prsti se mrzlično krčijo in iztezajo na njegovi rami. Nestrpno otrese svoja široka pleča. Toda pijani človek ga pograbi za komolce. Njegove roke so kot sluzasti kraki zelenookega polipa.

Divja jeza plane Bogu v obraz. »Pusti, pijanec!« sikne med trdo stisnjenimi zobmi.

»Le zmerjaj! Nocoj ne re-a-giram! Semkaj, dečki, hoho!« zakriče v odgovor rdeča usta, ki se zazdijo Bogu čudno razvlečena in živa sama zase. Moker pritisk v grlu mu požene besne solze v zamegljene oči. Za bežno trenutje se vse zavrti okoli njega: groteskno mahedrava usta z živim, zavaljenim jezikom, zariplo lice in bližajoče se postave na temnem ozadju ulice. Nehote, z neko napeto pozornostjo se skloni in zamahne s pestjo prav v sredo obraza pred seboj.

Nekdo zakriči in glas je živalski in grozen.

Bogo se zdrzne kot iz mučnih sanj. Kakor začuden ošine okolico z očmi, iz katerih je v trenutku izginila besnost. Čez sekundo ga zbode v ledjih mrzel občutek strahu in s hlastno krenjjo pogleda človeka, katerega je bil udaril.

Njegov pogled srečajo le tope, bedasto začudene in prestrašene, kalne oči. »Hvala Bogu, nič mu ni!« se oddahne Bogo in nekaj kot radost mu zaigra na licu, ko se obrne skoro prijateljsko k ostali trojici, ki se je približala.

Srednji se zgane in negotovo pristopi za korak. »Hehe, ali si ga, B-b-bogo...?« zajeclja med grgrajočim kolcanjem in tavajoča roka se iztegne proti Bogu. Čudno brezizrazno lice se pači v naporu, da bi se nasmehnilo.

Bogo se zravnja kot struna. Njegove osuple oči se zasedajo s strmečim vprašanjem v govorečega. Nekaj trenutkov je vse tiho. Nato dahne, pretrgano in kot da ne more verjeti:

»Ti...?«

Človek ga gleda v topem nerazumevanju.

»O!« zaječi Bogu v notranjosti in se zagrebe neizgovorjeno v globino.

»On, on... ti, ti!«

Človek pred njim, to bedasto, pijano, bedno strašilo, to je oni blesteči človek, ki je bil še včeraj njegov »On«, ki se ga skoro ni upal imenovati z imenom, ki ga je častil in ljubil v svojih samotah, njegov vzornik, voditelj, mentor, idol...

Bogo strmi vanj z osteklenelimi očmi. Skozi glavo mu zdrvi film spominov s težko nazornostjo.

Iz reda predstav se izloči svetla slika prvega srečanja. Bogo tava samotен po neznani, tuji ulici. Duša mu je polna bridkosti in nemoči, ki prehaja v ubijajočo vdanost. Prav kot ta večer začuje iz daljave šum prihajajoče družbe. Za trenutek postane in prisluhne drhteč: zvoki domače besede mu božajo sluh. In ko se mu že napol iztrga radosten pozdrav, ga prikuje na mesto tih, sonoren in zamolkel glas, ki mu je čudno nov in znan obenem:

»Tu je neizogibnost pogina postranska stvar. Naša dolžnost je, da pademo častno, ako je že tako usojeno!«

Naglašeni, čeprav še vedno tihi »častno« se zareže kot dleto kiparja v okamenele valove Bogove duše. V čudnem zavzetju zastrmi v govorečega.

Neobičajna, črnomodra, mokra globina teh lepih oči, podobnih temnemu tolmunu, mu vtisne v trenutku v dušo kot na fotografsko ploščo jasno slutnjo o neki tihi, skrivnostni, vzvišeni in apostolski boli tega človeka. Bogova mlada duša, ki nosi ono otroško sposobnost spoznanja ljudi do dna z enim samim pogledom, vsrka iz neznančevih oči neko omamno, toplo in sladko premoč, ki se ji z naslado podredi vsa.

Kot v snu čuje Bogo oddaljujoči se glas, ki ponovi:

»Da, častno! Polabski Slovani so danes mučeniki...«

In komaj slišno zazveni bolna, grenka beseda:

»Tu pa popivate in propadate, kamenite... namesto da bi se pripravljali za ta zadnji boj...«

O, zadnji boj!

Bogo hiti domov, prepoln ognjeno živih besed, ki mu jih je vklesal neznančev glas v prejšnje dvome in nemočno omahovanje. In Bogo plaka tisto noč in raste...

Čudno, nepojmljivo duševno sorodstvo plete tiho vse dalje tajno vez, notranje sožitje, duhovno pobratimstvo in skrito skladnost dveh duš, sozvočje, ki je tkano tako nežno, da ne preživi prenosa v zunanost in ostaja zato vedno zaprta skrivnost med njima. V redkih časih občevanja postaja Bogo polagoma učenec svojega temnookega rojaka, srka v svoje žejno srce njegove besede in jih presnavlja v nauk o moči, viteštvu, borbi in mučeništvu...

Neslišno teko sekunde... Nenadoma pade v Bogovo uho rezek zvok kakor težak udarec. Z njegovih oči se razmegli zastor prividov: spet stoji pred njim pijan, beden človek s topim, rdečim in zgnetenim obrazom, še posebno odvratnim v mraku noči.

Kot bi se sramoval, povesi mladi človek pogled, ki je meril zibajočega se tovariša. Njegova postava se polagoma skrči kot pod težkim bremenom in v poteze mu leže nekaj sivega, otrplega, nekaj, kar se zajé za vedno v srce in mu vtisne neizbrisen pečat. Čisto počasi se Bogo okrene in ko stopa v temne sence nočnih ulic, odmevajo njegovi koraki med molčečimi stenami kot opotekanje onemoglega starca...

Mala soba je že popolnoma temna. Z drsajočimi koraki stopi Bogo v mrak in mehanično tipa za stikalom. Rezka luč napolni prostor. Za trenutek se mu zazdi, da mu vidijo vse te stvari okoli njega v notranjost, da vse ve za

njegovo strašno razočaranje. Tiho, z zaspano umerjenostjo sede na postelj in se prične slačiti. Bežno sekundo ga ovije nejasen spomin na predvečerno vznihanost, na neki daljni zanos, na sanje o zvezdah, gajih, mesečini. Toda takoj zamre vse kot turobna melodija v daljavo.

Iz sive brezčutnosti se mu izloči v težkih, črnih kapljah občutek silne utrujenosti, ki zgošča kri in pada nanj kot debela odeja nekakega vročega snega.

Ko že leži v temi, se izjasni iz omotičnega ropota v njegovih možganih en sam razumljiv glas:

»Vsi nosimo pečat smrti v tujini... Oni se opijajo, jaz postajam grob mladostnih moči in volje... Zdaj je udarilo tudi njega...« In ko si z navadnimi, počasnimi kretjnami popravlja vzglavje, kot da se ni zgodilo nič posebnega, zamrmra polglasno, mrtvo in suho, kakor brez bolesti:

»Tako nas mori tujina, ne z mečem, s kačjim strupom... In najprej nas, mladi rod, ki bi moral biti steber podjarmljenega naroda.«

In ko se umiri v svoji običajni legi, mu šine skozi ubite misli zlomljeno, onemoglo vprašanje, za katerega ni odgovora:

»Ali zdržim? Ali zdržimo?«

Brezizrazne oči zro v kolobarje teme. Na mizi tiktaka ura z morečo natančnostjo...

Ivan Krstnik:

Z lesorezi ilustriral E. Justin.

Odhod iz Ljubljane. Naša družba.

življenje je potovanje. Misel potuje vedno, človek ob priliki. Morda bo koga zanimalo, kako smo šli v Dubrovnik študentje, ker se mi zdi, da je potovanje v tej dobi najlepše. Dijak se tedaj otrese skrbi, saj se jih tudi lahko, ker življenje mu še ne piše nezadostnih. Na profesorski »cvek« pa ob taki priliki hitro pozabiš, saj je profesor človek in človeška dela so minljiva.

Stane, Bine in Dušan, dragi sotrpini na gimnazijskih klopeh, ali se spominjate? Zahrepeneli smo nekoč daleč, Ljubljana nam je bila pretesna, zaželeli smo si druge govorice, druge zemlje. Bilo je o velikonočnem času. Z jugom je zadišalo po pomladi, hoteli smo ji pohiteti nasproti. Tako so se naše misli obrnile proti Dubrovniku, proti mestu solnca in pesmi.

Ali ni na vsakem potovanju eden najlepših trenutkov začetek potovanja?

vanja? V misel ti stopa slika za sliko, vsa pot ti je razgrnjena pred duševnimi očmi kot na dlani, prepričan si, da se bo zgodilo vse tako, kakor si si zamislil. Čudno bi pogledal tistega, ki bi rekel, da bo drugače. Popolnoma druga se ti zdi vsa okolica, nenavadna in kot bi bilo vse prav zate pripravljeno. Kolodvor stoji zato tu, ker greš ti tja in tja, vsak čaka vprav tebe...

Se nekaj. Tudi vas se moram spomniti: Francelj, Janvid in Lado! Prišli ste nam voščit srečno pot in se priporočat za razglednice. Z nami niste mogli — niste tako srečni, da bi bili železničarski sinovi, ki se vozimo skoro brezplačno po svetu.

»Se enkrat pozdravljeni!« Zamahnili ste z robci, vlak nas je odpeljal in kmalu ste se izgubili v noči. — Ljubljana je sijala na zahodu, nas je pa vlak prijetno zibal skozi noč, minuto za minuto nas je nesel bliže cilju.

Razložili smo prtljago po policah v oddelku in posedli. Vsakemu se je poznalo, da skuša uganiti najbližjo bodočnost.

Stane je sedel v kotu in štel na prste. Nekaj mu ni šlo v račun, ves zamišljen je dvigal palec, potem kazalec... sredinec. Ne, ne bo tako! Še enkrat: palec... kazalec... sredinec...

»Kaj se učiš šteti, Stane?«

»Nak, ampak računam, če bomo kmalu v Dubrovniku.«

Zasmejali smo se in Stane sam nam je pomagal.

»Saj smo komaj izgubili Ljubljano izpred oči, kje je še Dubrovnik. Morda v sredo zjutraj...«

»O, mi ni treba praviti. Znam šteti do tri.«

Vlak je drvel skozi postaje, težko je odmeval njegov ropot skozi savsko sotesko.

»V Zidanem mostu pride Bine?«

»Če bo držal obljubo, nas pričakuje tamkaj.«

V začetku pota postanem vedno bolj lačen, zato sem se ogledal po kovčegu. Mojemu zgledu sta sledila tovariša, in Bine, po domače »Luka« — nekdo mu je bil kar tako nadel to ime, ki ni bilo v nikaki zvezi ne z njegovim krstnim in ne z rodbinskim imenom, pa se ga je bilo oprijelo — nas je našel v Zidanem mostu, prav ko smo pridno zalagali. Pozdravili smo ga z vzkliki in z gnatjo, ki mu jo je ponujal Dušan.

»Saj sem res lačen, ko sem moral čakati na vas dve debeli uri.«

Prostodušno je vgriznil v kruh in meso. In to je bila naša rešitev. Prav tedaj je prišla večja družba, ki je hotela naravnost v naš oddelok. Ko je pa videla, kako smo vsi zaposljeni z intimnim opravkom večerje, nas ni hotela motiti. V neska-

ljeni družbi se je naša četvorica odpeljala proti Hrvaški.

Na Hrvaškem.

Stal sem ob oknu in strmel v noč. Zaropotalo je pod kolesi — vozili smo se baš preko mostiča čez Sotlo — in vstopili smo na Hrvaško. Čudno težko mi je prišlo. »Zbogom, mamica Slovenija!« Pomigal sem ji na drugi breg in odzdravila mi je. V bratsko zemljo sem stopil, pa se mi je vendarle zdela nekako tuja. Slovenija, kako smo navezani nate!

Odprl sem oddelok in naznanil tovarišem: »Slovenija je že za nami!«

»Hura! Još Hrvatska ni propala...«

Pesem se je izvila v pozdrav Hrvatski. V odmev smo zapeli slovensko in slednja se je glasila do Zagreba.

Zagreb, moje rodno mesto! Vidiš, ti si mi pa domač. Saj si slišal moje prve besede, ki sem jih pa izgovarjal slovenski. Pozdravljam te kot varuha, ne kot očeta. Pozdravljen!

Dobili smo dva sopotnika: vojaka-narednika, ki je potoval po službenih opravkih v Sarajevo, in še nekega sivolasega možakarja z židovskim obrazom. Bil je bržkone trgovec.

Veselje se je nekoliko poleglo, vsaj glasni nismo bili več tako.

Vlak se je ustavil. Skozi zaprta okna je prodrl sprevodnikov klic: »Sunja!«

»Ivan, če bomo spali, bi bilo dobro, da bi kdo stražil,« mi je rekel Luka.

»Zakaj? Meniš, da ima ta postaja zato tako ime, da opozori potnike?«

Krivososi sopotnik me je menda razumel, ker me je kaj neprijazno pogledal. Narednik se je pa nasmejal.

Polotil se me je spanec. Toda kakor sem bil zaspan in že vaje takih potov, sanje mi le niso hotele »dahnuti v trudno glavo«. Končno sem se vendar nekoliko bolj ugodno namestil in enakomerni ropot in zibanje me je zazibalo v sen. —

Tudi spanje na vlaku je nekaj posebnega. Spiš in se ne zavedaš ničesar, vlak te pa nese vedno naprej in naprej skozi noč. Ko se zbudiš in se ozreš skozi okno, si v popolnoma neznanem kraju, ne veš niti kje si se vozil, niti kje se boš. Preteklost je zabrisana, prihodnost je v megli, le tisti trenutek ti je znan.

Preko Save v Bosno.

V Brodu so me zbudili.

»Slavonski Brod, Ivane!« me je poklical Bine. »Bosanski tramvaj nas že čaka.« Mislil je seveda ozkotirno železnico, na katero smo se morali presesti.

Ves zaspan sem pograbil kovčeg in stopil iz vlaka. Bilo je četrto na štiri zjutraj, postaja je bila v temi, le tam na vzhodu se je črtalo nizko hribovje, nebesni svod je bil mehko osvetljen od bližnje zore.

Na desno od glavne postaje je peron ozkotirne železnice. Luka in Dušan, ki sta prvič videla to svojevrstno železnico, nista mogla verjeti, da teče skozi vso Bosno, Hercegovino in Dalmacijo. Vlak je sestavljen iz majhnih vozov, ki so nekako iste velikosti kot vozovi ljubljanske električne železnice. Mislim pa, da ima tir 60 cm razstoja. In po tej progi vozi celo brzovlak do Sarajeva! Nerodno pa je — vsaj za nas študente — da ima brzi vlak samo en voz tretjega razreda, ostalo je vse drugega in prvega razreda. In v edinem vozu III. razreda je še celo oddelek za muslimanske ženske. Zato je umevno, da je nastala prava borba za prostore. Jaz sem dobil k sreči še prazen prostor, kamor sem položil svoje kosti, in poskušal sem nadaljevati svoj spanec. Sempatja sem zadremal, a vedno sta me zbudila dva Turčina, ki sta klepetala v svoji raskavi govorici.

Ujezilo me je in vstal sem, ko smo se vozili vprav preko orjaškega brodskega mostu čez Savo. Bilo je že precej svetlo. Rahle meglice nad Savo so se jasno odražale od sive jutranje svetlobe. Luka je slonel ob oknu in zaspano gledal ven.

»Slabo vreme bo,« mi je dejal in pokazal na jugu oblake. »Tako žalostno se kaže vse skupaj.«

(Konec sledi.)

J. Šedivý:

Naše dijaštvo in slovansko vprašanje.

Dijaška mladina je vedno daleč pred svojim časom. Nehote čuti utripanje dobe in spoznava naloge bližnje bodočnosti. Dijaštvo je tista žila, po kateri se pretaka vedno sveža kri novih vzvišenih misli med ljudstvo. Zato ni čudno, če je spoznalo tudi važnost in pomen slovanskega vprašanja. Zakaj Slovani igrajo v svetovni zgodovini vedno večjo vlogo.

Evropa bi imela brez Slovanov popolnoma drugačno lice. Njim gre za sluga, da se je mogla razmeroma mirno razvijati in napredovati. Ko so razna napol divja krdela silila v Evropo, so jim skrhalo moč Slovani. Ravnotako so Slovani odvrnili od ostalih krščanskih narodov pretečo mongolsko nevarnost. Proti Turkom, ki so bili strah in trepet vsega kulturnega sveta, so se borili sicer tudi drugi narodi, a vsa teža turških napadov in turškega jarma je ležala cela stoletja vendar samo na Slovanih. Vsa slovanska zemlja je pognojena s človeško krvjo in na vsaki pedi se je odločevala tudi usoda vsega omikanega človeštva.

Ostali narodi pa niso znali dovolj ceniti pomena slovanstva. Medtem ko so slovanski kristjani branili s svojo krvjo Evropo in ves zapadni svet pred vzhodno nevarnostjo, so jim trgali žive dele narodnega telesa Grki, Italijani, Madžari in zlasti Nemci. Razumljivo je, da se je mogla v tej težki dobi prosveta pri Slovanih le počasi razvijati. Kljub temu pa so ustvarili Slovani v svojih narodnih pesmih take umetnine, da se jim še sedaj ne moremo dovolj načuditi. Razen vere je nudila njihovim dušam uteho umetnost. Zato so si tem bolj olajševali življenje z lepoto, čim težje jim je postajalo. Tako so nastale one čudovito krasne in raznovrstne slovanske narodne nošnje, ki jim je težko najti primere kje drugje. Tujci se že čudijo lepoti slovenskih narodnih noš, a kaj bi šele rekli, če bi se vrstile pred njihovimi očmi slikovite hrvatske, srbske, slovaške, lužičkosrbske in poljske narodne nošnje.

Mnogo jih je, ki očitajo Slovanom kulturno zaostalost in jih smatrajo za manjvredne ljudi. Ali taki očitki niso samo neutemeljeni, ampak tudi kri-

vični. Četudi je bila večina Slovanov do konca svetovne vojne pod tujimi vladami, ki so na vseh poljih ovirale njihov napredek, vendar so se seznanili z najvažnejšimi iznajdbami in odkritji. V svobodni domovini se naglo napredovanje na zunaj najbolje vidi v naraščanju mest. Poljska prestolica Varšava je postala milijonsko mesto in je dobila velikomestni značaj. Praga se je razširila za cela moderno zgrajena predmestja in se hitro približuje milijonu prebivalcev. Pred desetimi leti majhni mesti Beograd in Sofija sta se modernizirali. Kjer so prej stale nizke, napol lesene turške kolibe, se dvigajo sedaj lepe palače. Obe že presegata število četrtr milijona prebivalcev. Kar so ustvarjali drugi narodi več desetletij, so ustvarili Slovani v nekaj letih. Poljaki, ki so dobili po mirovnih pogodbah samo ozek pas obrežja Baltičkega morja, a nobene luke, so si jo sami zgradili. Kjer je bilo pred sedmimi leti samo nekoliko ribiških koč, stoji sedaj mesto Gdynia s 70.000 prebivalci.

Industrija, zlasti poljska in češka, se v nekaterih panogah lahko meri s francosko, nemško in angleško, v nekaterih pa jo celo prekaša.

Za razvoj književnosti in umetnosti razmere pri Slovanih niso bile ugodne, vendar pa zlasti Rusi in Poljaki ne zaostajajo v tem oziru za velikimi narodi, kjer so bili dani vsi predpogoji za vsestranski kulturni napredek. Ze sama imena Dostojevskega, Tolstega in Sienkiewicza odtehtajo mnogo, da ne govorimo o znamenitima ruskima slikarjema Vasnecevu in Nestorovu.

Slovani so ravno v zadnjem času jasno dokazali svetu, da niso manjvredno pleme, ampak da bodo lahko v gospodarskem in kulturnem tekmovanju resno ogrožali velike zapadne narode. V nekaterih slovanskih pokrajinah, kjer je bilo pred vojno 80 ali še celo več odstotkov prebivalcev nepismenih, imamo sedaj ne samo nove šole, ki jih poseča povsod tudi ženska mladina, ampak tudi prosvetne domove in knjižnice. Velike prosvetne centrale kakor sta ukrajinska »Prosvita« in poljsko »Zjednoczenie mlodzieży polskiej« (izg. Ziednočenje mlodžeži polskiej) razpredajo mrežo svojega delovanja na vsako župnijo, dočim v Sovjetski zvezni državi nosi vso skrb za razširjanje prosvete boljševiška vlada, ki pri tem daje prosvetnemu delu komunistični pečat.

V gospodarskem življenju so začeli Slovani resno tekmovali z velikimi zapadnimi narodi šele po svetovni vojni, ko so našli oporo v svojih državah in v tujem kapitalu. Posebno žilavost in podjetnost je pokazala v gospodarskem življenju petmilijonska ukrajinska narodna manjšina v Poljski, ki je z gosto prepredeno mrežo zadrug osvobodila ukrajinskega kmeta židovskih izkoriščevalcev. Te zadruge so dvignile ceno poljedelskih pridelkov, našle trg za mleko in mlečne izdelke ter zaposlile ukrajinsko izobraženstvo, ki so mu zaprta pota v poljske državne službe.

Vsestranski kulturni in gospodarski napredek vznemirja zapadne narode, ker se boje, da bi jih mogli Slovani počasi potisniti ob stran. Zakaj Slovani se zelo naglo množe in so v ogromni večini še нравno nepokvarjeni. Dočim število prebivalstva v Franciji vedno bolj pada, in je tudi v Nemčiji vedno manj otrok, se pomnoži en milijon Jugoslovanov v desetih letih za 150.000, Angleži pa samo za 30.000. Vzhodnih Slovanov, to je Rusov, Ukrajincev in Belorusov pa je vsako leto celo za 1,750.000 več kot prejšnje leto; vsako leto se torej pomnože za toliko, kakor če bi jim dodali vse Slovence, kolikor jih živi na svetu. Tako se bo dvignilo število Slovanov, ki jih je sedaj nad 180 milijonov, v desetih letih na 200 milijonov.

Slovani pa niso taka skupina narodov kakor so Germani ali Romani, marveč nekaj čisto svojevrstnega. Germanski kakor tudi romanski narodi se med seboj ne razumejo. Celotni člani istega naroda, kakor n. pr. Tirolec in Prus

ali Italijan iz južne in severne Italije, se moreta le s težavo sporazumeti, če govori vsak v svojem narečju. Pri Slovanih pa so jezikovne razlike mnogo manjše, med nekaterimi slovanskimi narodi soloh zelo majhne kakor n. pr. med Čehi in Slovaki, med Rusi, Ukrajinci in Belorusi. Slovani se zavedajo, da so člani iste družine. Čim kak Slovan zasliši kako drugo slovansko govorico, ve, da mu je ta človek bližji ko drugi tujci.

V vsaki družini pa nastanejo spori, če niso vsi otroci dobro vzgojeni ali če je nekatere pokvarila tujina. Spori med brati so pa navadno srditejši ko med drugimi ljudmi. Če med Srbi in Bolgari ter med Poljaki in Ukrajinci ni prijateljskega razmerja, so tega krivi predvsem zlohotni nameni tujcev, ki znajo izrabiti različne interese posameznih slovanskih narodov v svojo korist. Ali čim bolj se bodo slovanski narodi med seboj spožnavali, tem bolj bodo padali tisti predsodki, ki so največkrat kamen spotike.

Nič pa nam tako dobro ne pokaže duše in miselnosti kakega naroda kakor zgodovina in književnost, ki pa jih ni mogoče doumeti brez znanja tistega jezika. Zato dijaštvu ni mogoče dovolj priporočati študija slovanskih jezikov ter zgodovine in književnosti slovanskih narodov, zlasti Rusov, Poljakov, Ukrajincev in Čehov. Šele tak študij nas navaja k pravi slovanski vzajemnosti, ki išče tega, kar vse Slovane združuje in se izogiblje vsega, kar nas loči. Resen študij utriuje slovansko zavest, ki ne dovoljuje, da bi Slovani v medsebojnih sporih iskali pomoči pri Italijanih, Madžarih ali Nemcih. Slovanska vzajemnost je posebno potrebna majhnim slovanskim narodom, ki se morejo čutiti varne pred nemško in italijansko pohlepnošjo samo tedaj, če imajo oporo v vsem slovanstvu.

V slovanskem svetu se vrši ravno sedaj preobrat tudi v gospodarskem življenju. Nastajajo nove industrijske panoge, poljedelstvo pa se je čudovito naglo dvignilo na visoko stopnjo. Zato je sedaj primeren čas, da se navežejo in utrdijo gospodarske in trgovske zveze med slovanskimi narodi in državami. A tudi v ta namen je treba najprej spoznati miselnost in življenje posameznih slovanskih narodov.

Slovanska vzajemnost bo stala na trdnih temeljih šele tedaj, če se bodo začeli Slovani versko zblíževati. Katoliška cerkev, ki se je do sedaj v svojem delovanju omejevala predvsem na germanski in romanski svet, kljub svoji občestvenosti še ni sprejela dovolj slovanskih kulturnih elementov, da bi mogla pritegniti tudi pravoslavne Slovane in tako versko zediniti vse slovanstvo. Naloga mladega naraščaja je, da se po katoliški akciji čim bolj uveljavi v Cerkvi in tako vnese v cerkveno življenje čim več slovanskega duha. Če kdo, je poklican k delu za rešitev slovanskega vprašanja mladi rod. Saj mladina nikjer ni v službi politike in diplomacije in ne nosi odgovornosti za nobeno krivico. Edino mladina, ki se zna osvoboditi vpliva dnevnih političnih gesel in zna z bistrim očesom gledati v bodočnost, more z resnim študijem v svojem idealizmu premostiti prepade med nekaterimi slovanskimi narodi. Največ uspehov v službi slovanske ideje pa si morejo pridobiti Slovenci, ki nimajo spora z nobenim slovanskim narodom.

Vene Anton:

Bolečina.

Utihnila je srca sladka melodija
in pesem v molakordu izzvenela,
zavese padle so na težke misli,
beseda jih nobena več ni razodela.

Občutja vsa in mehke fantazije
izlile so se v eno samo bolečino,
ki nerazumljena ostane večno skrita,
kot padla bi v morjá neskončno globočino.

Ob srebrnem jubileju šentviškega zavoda.

Letos 21. septembra je zavod sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano slovesno praznoval 25 letnico svojega obstoja. Čisto pravilno je in na mestu, da se je šentviška humanistična gimnazija s takim sijajem spominjala svojih 25 let. Pomen zavoda in gimnazije je namreč tako velik, da bi se morali začuditi, ako bi obletnica prešla brez vsakršnega spomina.

L. 1905. so stopili v zavod prvi dijaki. Vse srednje šole na Slovenskem so bile takrat nemške ali mešane, prevzvišeni ustanovitelj zavoda, dr. A. B. Jeglič, pa je sklenil ustanoviti popolnoma slovensko gimnazijo. Kot ustanovitelj zavoda je smel določiti učni jezik na svoji gimnaziji in tako je leto za letom rastla slovenska gimnazija, razred za razredom, in l. 1913. dosegla osmi razred in svoj višek: lastno maturo. Šlo je to le z največjimi težavami, a neumorna volja ustanovitelja je zmagala. L. 1913. je bila v zavodu prva zavodska in prva čisto slovenska matura. Takrat smo dobili prvih 30 slovenskih abiturientov.

Vedna pretveza oblastev, da niso dovoljevale slovenskih gimnazij, je bila: »Kaj boste s slovenskimi gimnazijami, saj nimate slovenskih učnih knjig!« In knjigarne so zavračale rokopise: »Kaj boste s slovenskimi učnimi knjigami,

Skofijski zavod sv. Stanislava
v Št. Vidu nad Ljubljano.

saj nimate slovenskih gimnazij!« Temu je napravila konec šentviška gimnazija. Kakor so nastajali višji razredi, tako je zavod v zvezi s »Profesorskim društvom« postopoma oskrbel ali sam založil potrebne slovenske učne knjige. Tako so Slovenci v malo letih dobili vse najpotrebnejše učne knjige. Kako ogromnega pomena je to bilo, se je pokazalo ob prevratu 1918. l., ko so se vse srednje šole na Slovenskem kar čez noč mogle pretvoriti v slovenske. Brez pripravljenih knjig to ne bi bilo mogoče, tako pa se je sprememba izvršila hitro in brez težav.

Če pomislimo še na to, koliko je takrat vplival obstoj slovenske gimnazije na narodno zavest pri dijakih, pri inteligenci in pri ljudstvu in če poudarim, da deluje 21 bivših zavodskih učencev kot slovenski duhovniki na Primorskem, sem mogoče dovolj poudaril narodni pomen šentviškega zavoda za Slovence.

Prva matura je bila l. 1913. Od takrat do l. 1930. je naredilo maturo na škofijski gimnaziji 434 abiturientov. Od teh se jih je posvetilo duhovskemu stanu 187 ali 43,09%, svetnim poklicem pa 247 ali 56,91%. Od duhovnikov so 3 doktorji bogoslovja, 2 pa modroslovja; 5 profesorjev, od ostalih 247 abi-

turientov je 11 zdravnikov, 9 inženjerjev, 18 profesorjev, 8 sodnikov, 5 učiteljev. Doktorjev je 26, in sicer: 11 doktorjev zdravilstva, 11 doktorjev prava in 4 doktorji modroslovja. Z duhovniki vred je torej 31 doktorjev. (Spomenica ob 25 letnici, str. 43., 44., 45.) Tako piše statistika o šolskih uspehih, vendar niti zdaleka ne pokaže vsega kulturnega pomena zavoda.

Dijaki imajo pod isto streho vse: šolo, dom in cerkev. Tako jim zavod postane drugi rojstni dom, vzgojevališče. Niti na vzgledih niti s statistikami ne more pokazati svojih uspehov. Zavodska vzgoja v nižji šoli usmeri mladega človeka v pravo katoliško rast, v višji šoli pa mora vsak sam poiskati v sebi temelj, da na njem zgradi lik svoje osebnosti in stavbo svojega značaja. In ti značaji, ki se krešejo in klešejo v zavodu, pričajo le o dobroti zavodske vzgoje, močne osebnosti v javnem življenju ji dajejo najboljša priznanja.

Dalje ne moremo prezreti velikega socialnega pomena zavoda, pa naj bo to, da je revnim za malenkosten denar dal srednješolsko izobrazbo, ali pa pomen zavoda med vojno, ko je dal zavetja tolikim ranjenim in bolnim s front. Mnogim je pomogel do vsakdanjega kruha, mnogim zagotovil življenski obstoj.

Poleg teh štirih glavnih pomenov zavoda bi jih lahko naštel še več, a spregovoril bom rajši nekoliko o dijaštvu, o delovanju dijakov in njih uspehih.

Glavna naloga gimnazijskega študija je priprava na visokošolske študije in usposobljenje diakov za samostojno znanstveno, umetnostno ali kulturno-socialno delo. Da bivaio dijaki in profesorji pod isto streho tudi še potem, ko šolski zvonec naznani konec pouka, važnosti te skupnosti in občevanja preko šolskih ur ne morem dovoljno poudariti. Današnja šolska kriza, nezadovoljnost dijaka s profesorjem, profesorja z dijakom, izvira iz nepoznavanja prvega in drugega. Iz profesorja, ki vidi v dijaku le kup lenobe in nagajivosti, namesto da bi mu skušal vcepiti ljubezen in srčno potrebo do šole, in iz dijaka, ki v profesorju nikoli ne vidi svojega prijatelja in zaščitnika, ampak samo preganjalca. Vzajemnega dela med dijakom in profesorjem ni več, med njimi ni skupnega veselega stremjenja. Zato tudi ni uspehov in so ostala samo pričevala. — Na šentvriški gimnaziji je, hvala Bogu, prav v tem oziru drugače. Svoj čas je bilo sodelovanje profesorjev in dijakov izven šole še bolj živahno kot je sedaj. Vendar tudi sedaj zdaleka prekaša vse druge gimnazije. Požrtvovalnost in prijaznost profesorjev je vodila dijake pri njih delovanju in snovanju. Njih nasveti, njih knjige so pripomogle do marsikaterih uspehov. Seve, kjer je nastal spor med obema, tudi do neuspehov. In prav to potrjuje pravičnost vsega povedanega.

Najpestrejšo sliko zavodske bohotne rasti nam nudi vpogled v delovanje dijaških organizacij: Marijanske kongregacije, Orla in Palestre. Marijanska kongregacija s številnimi odseki vrši zlasti v nižji šoli svoje plodonosno delo. Ima tudi svoj rokopisni list »Jutranjo zarjo«, kjer se ob prelomu iz deške v mladeniško dobo oglašajo plaha srea. V višji šoli pa zoreči fant že hoče širšega razmaha sil, hoče v tekmovanju z drugimi pokazati svoje sile. Za te dijake obstaja društvo Palestra. Ker so dijaki vedno pod isto streho, vabi to k plemenitemu tekmovanju. Vsak najde svoje polje, ki se prilega njegovim talentom. Marijanska kongregacija in Palestra sta v dosedanih letih obstoja imeli veliko najraznovrstnejših odsekov: znanstveni, apologetski, evharistični, za socialna, vzhodna in manjšinska vprašanja, telovadni, pevski, godbeni, abstinenčni, dramski, literarni itd. Kako življenje in ostro tekmovanje se vendar lahko razvname v tako različnih strokah! Tehnika in umetnostna vprašanja, socializem in telesna kultura, vera, filozofija in politika, vse je našlo svoje gojitelje. So

bile pač mrtve dobe za to ali ono stroko, a vsaj za nekaj časa je združila vsaka stroka po nekaj talentov. In to podrobno, samostojno in tako pisano delovanje vseh dijakov v najraznovrstnejših panogah znanosti in umetnosti štejem za največji pomen zavoda in zavodu za največjo zaslugo, ker ne v šoli ne v učilnicah, ampak tu so rastle javni kulturni delavci, tu literati in glasbeniki, tu sodniki in politični voditelji, najbolj pa duhovniki, ki morajo danes v sebi združevati zanimanje za vso pestro mnogobrojnost dnevnih vprašanj in biti dojemljivi za probleme modernega sveta. V tem oziru ne dosega zavoda nobena druga ustanova in gre ustanovitelju prav zato največja zahvala, da je ustvaril dijakom tako samoizobraževališče in samovzgojevališče.

Izmed mnogoštevilnih vrst dijaškega udejstvovanja je posebno važno literarno delovanje in umetnostno udejstvovanje v njih višješolskem listu, v Domačih vajah. Iz Alojzijevejšča so jih prenesli v Št. Vid in tu so ob 25 letnici zavoda dosegle svoj 60. letnik. Rastel je njih obseg pa zopet padal, njih kvaliteta se je spreminjala po talentih tistih, ki so sodelovali. A eno drži: ta dijaški rokopisni list nam je vzgojil celo vrsto kulturnih delavcev. Vršil je kulturno poslanstvo med dijaki, budil med njimi zanimanje za lepo knjigo in ljubezen do nje in tako vzgojil ali vsaj pomagal rasti umetnikom besede in barve, kakor tudi glasbenikom.

V zvezi z Vajami in poleg njih ne smemo seveda pozabiti na naš Mentor. Mlajši njegovi prijatelji med dijaštvom morda niti ne vedo, da je tudi Mentor doma v škofijskih zavodih. Ustanovili so ga profesorji in izhajati je pričel jeseni 1908 pod uredništvom dr. A. Breznika. Hotel je biti mladim dijakom vodnik, mentor, izpopolnjevati in utrjati jim je hotel znanje, ki jim ga je nudila šola, odpirati jim je želel dom umetnosti in znanosti in jim kazati pota, ki segajo do idealov.

Svojo nalogo je vršil sijajno in zbral v svojih trinajstih letnikih ogromno dragocenega čtiva za mladega izobraženca.

S svojim 14. letnikom je jeseni 1926 pričel pod nekoliko spremenjenimi razmerami izhajati v Ljubljani. Vendar smemo reči: Brez Št. Vida bi ne bilo Mentorja.

Tako sem skušal v nekaj bežnih vrstah ujeti v besede pomen šentviške gimnazije, delo na njej in njene uspehe. Taki so, da nihče ne more z omalovaževanjem mimo njih! Naj bi čez 25 let zopet s takim veseljem gledali na novo četrstoletno dobo dela, truda in uspehov!

Za 25 letnico šentviškega zavoda je izšla knjiga:

»Ob srebrnem jubileju škofijskega zavoda sv. Stanislava in škofijske gimnazije. Sestavil in uredil Anton Koritnik, direktor škofijske gimnazije, ob sodelovanju zavodskih profesorjev in prefektov. Št. Vid nad Ljubljano, 1930.« Strani 262 (bogato ilustrirano) + 16 strani slik v bakrotisku. Po tej knjigi so povzeti gornji podatki in slika.

Iztok:

Ti ali jaz?

V večer strmim ...

Pred mojim oknom kriči golo drevo,
na njem suhi listi ihtijo plaho,
trga vihar jih z mrzlo roko
in pesem mrtvaško jim poje.

Jaz pa kot kri imam še obraz;

rdeče mišice kot jeklo nestrpno drhte,
sem sulico in ščit prijel v močne roke,
pogledi kot bliski mi v daljo hite.

Pridi, vihar! Kdo zmagal bo? Ti ali jaz?

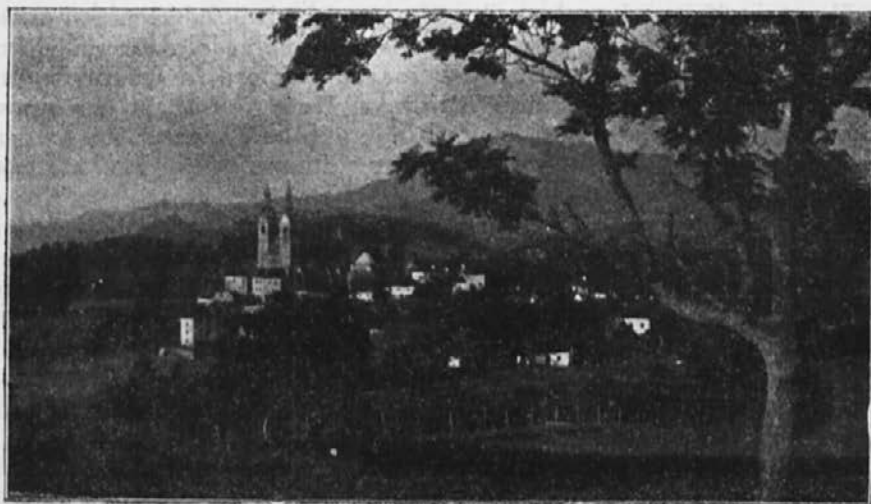
Pri Gospe sveti.

Ob desetletnici koroškega plebiscita.

Iz Celovca smo hoteli napraviti izlet h Gospe sveti in smo začeli spraševati, kako bi prišli najlažje tja. Toda na nesrečo nismo mi vedeli nemškega imena, Celovčani pa ne slovenskega. Zares čudno: na Koroškem ni Gospe svete. Da niso zanjo vedeli Nemci, kdo bi se čudil, ali da je bilo ime Gospe svete popolnoma neznanu tudi Slovencem, ki smo jih spraševali, nas je zelo užalostilo. Zares, tužni Korotan!

No, nazadnje le zremo za neko božjo pot Maria Saal. Sedaj se nam je posvetilo! Saj to je baš naša slovenska Gospa sveta. Tedaj brž na avto, da ga ne zamudimo!

Poslovimo se od Celovca. Avto vozi po vsi gosposvetki dolini od Celovca do Št. Vida. Druga postaja na tej progi je naša Gospa sveta. Kmalu smo dospeli po nekoliko napeti cesti skozi vas Maria Saal k cerkvi na vrhu griča. Pred teboj se vzdigne v oblake velika cerkev z dvema stolpoma, zidana okoli l. 1200. v čistem gotskem slogu. Presenečeni po vtisu, ki ga je na nas

Gospa sveta.

napravila zunanost te mogočne stavbe, smo še bolj zastrmeli, ko smo vstopili vanjo. To je zares nekaj izrednega, nepopisnega! Slog, okraski, prekrasno poslikan strop! In vse to starinsko, zanimivo! Brez besede smo odšli iz cerkve, globoko ganjeni. Potem smo povprašali še po »vojvodskem stolu«. Stoji nekoliko dalje ob cesti, ki vodi v Št. Vid. Ograjen je z visokim železnim plotom, okoli tega pa se dvigajo k nebu smreke-stražnice. Trudni od poti in vročine, smo posedli v hladni senci. Molče smo opazovali ta spomenik lepe slovenske preteklosti na Koroškem, zatopljeni vsak v svoje razmišljanje o starih Slovencih, ki so tu umeščali svoje vojvode v slovenskem jeziku. »Knežji kamen«, ki je služil za obred umeščenja, je sedaj v celovškem muzeju in si ga na žalost nismo utegnili ogledati. Morali smo pohiteti na kake ¼ ure oddaljeno železniško postajo, da se odpeljemo v domovino. Vožnja je bila prijetna. Med živahnim kramljanjem zremo skozi okno. Mimo nas hite polja, gozdovi,

vasi, gore; tudi Drava je že za nami. Vozimo se po dolini Spodnji Rož, skoraj bomo v Področčici. Zadovoljni sicer s potovanjem, nas je vendar trla misel, da Koroška ni več naša nego tujca, ki hoče slovenski živelj zatreti in ga potujčiti, potem pa reči: »Glej Evropa! Ta zemlja je po pravici moja. Niti enega Slovenca ni na njej!«

Mar res ni rešitve?

Gašper Nevihita:

Črna pesem.

Zvonjenje je vtinilo v pisk, brlzig siren,
v grom sivih ptičev, zrak pretresujočih,
trepet, tesnoba v duše zlivajočih —
zvonike zagrnile mreže so anten.

Kje cerkvice si bela vrh goré,
ogledujoča valujoča žitna polja —
rešila nisi se iz meteža, pokolja,
trav bilke s tvojih razvalin šume.

Električni valovi radijskih postaj
so se razlili v krogih čez Evropo —
oči ljudi so sveti soj zgubile, topo,
mrtvo strme spod čela, mračnega od saj.

Ne prisluškujejo skrivnostnim več ljudje
odmevom mistično polmračnih božjih hramov,
obločne, silne luči ljubi sin Adámov,
z železom si odeva prsi in roké.

Hrumi lokomotiva strašna v noč,
za njo hite vozovi razsvetljeni,
s škrlatno muziko pariško prepojení —
nad njimi isker prapor vihrajoč.

Kdo ve, če morda še gori
luč večna pred osámljenim oltarjem
in roko Bogu zadržuje, da z viharjem
in ognjem svoje jeze potrpi?...

Branko Berger:

Moji mamici.

Svečo poglej, ki se sama použiva,
vedno je manjša, ko drugim gori;
njeno svetlobo uživajo drugi,
nanjo misleč šele, ko že zgori.

(K r e k.)¹

Tebi, draga moja mati, naj bodo posvečene te-le vrstice! Tebi, ki si dala življenje deveterim bitjem, Tebi, ki si darovala in posvetila vse svoje skromno življenje svojim otrokom, krvi svoje krvi!

Kakor v sanjah Te gledam, mati, kako sem s prvimi hlačkami stopal ob Tvojem krilu pomladnega nedeljskega jutra v malo cerkvico na griču sredi vasi. Kakor v sanjah slišim Tvoje blagodejne besede: »Sinko, moli in Boga se boj!« S tresočo se roko sem se prekrižal in se boječ ozrl v Tvoje obličje. Kako srečen je bil Tvoj obraz, z enim samim pogledom si mi povedala vse!

Vsak večer si sedla na mojo postelj, mi pripovedovala očarljive pravljice, ki napolnijo otroško dušo s tisto neskajeno srečo, ki je lastna le njim, vsak večer, preden si odšla, si me pobožala po kuštravih laseh: »Da ne boš pozabil moliti!«

In sem molil dolgo v noč in zaspal ob mislih na Boga in nate, mati!

¹ Tako se glasi naslov šolske naloge, ki so jo pisali osmošolci III. drž. realne gimnazije v Ljubljani dne 28. marca 1930. Slično nalogo so pisali ob priliki materinskega dneva višjegimnazijci po vseh srednjih šolah v Jugoslaviji; tako je bilo odredilo prosvetno ministertvo po želji glavnega odbora Podmladka Rdečega križa v Beogradu. Podmladek Rdečega križa je najboljšie naloge odlikoval s posebnimi nagradami. Tudi ta naloga je dobila nagrado v znesku 200 Din. — Op. ur.

Nisem se še dobro zavedal, ko je umrl brat. Koliko skrbi, samozatajevanja, prečutih noči! Nič ni pomagalo, odšel je. S povešeno glavo, brez besed in brez solza si blodila teden dni okrog hiš, nevedoč, ali živiš ali sanjaš.

Devetero si jih dala! Vsak Ti je izpil devetero čaš krvi, Tvoje gorke krvi, po kateri se pretaka neizmerna ljubezen od dece, devetero čaš krvi, tako da si zdaj srta, uničena, od zadnjega rojstva privezana na postelji! Svoje življenje si dala za življenje svojih otrok.

»Sveča, ki se sama použiva!«

Kjerkoli in kakorkoli si nam skušala napraviti veselje, nedolžno otroško veselje in mrko moško radost. Ali ob naši sreči si bila najbolj srečna Ti, ki nisi nikdar gledala za svojo srečo.

Kakor svetel privid se mi zdiš, ko si me peljala v šolo. Kadar sem Te gledal, Ti je igral na obrazu blagodejen nasmeh, kadar sem se skrivoma ozrl nate, sem Te videl resno, vso v skrbeh, kakor bi se izpraševala: »Kaj bo z njim? Ali bo za šolo?«

Ko sem Ti prinesel prvo spričevalo, si se razjokala od sreče.

Kako, o mati, si me pripravljala za prvo sveto obhajilo! Koliko sva govorila o vsem, takrat mi še tako skrivnostnem, nepojmljivem! Žulji na Tvojih rokah so zakrvaveli, da si lahko napravila lepo obleko za ljubljenega sinka!

»Vedno je manjša, ko drugim gori!«

Vem, da sem Ti prizadejal ogromno bol, vem in obžalujem.

Iz miznice sem ti vzel krajcar, mali rjavi krajcar, v svoji otroški nevednosti sem ga vzel, za bonbone, sladke bonbončke!

»Ali si mi Ti vzel krajcar?«

»Ne.« In sem pogledal v tla.

Ničesar več nisi rekla, nič več izpraševala. Le pogledala si me tako, da so mi solze stopile v oči, da sem se oklenil Tvojih rok in s plahim glasom dejal: »Da, jaz sem.«

Odrinila si me, mati, obrnila si se proč in zapazil sem, kako je kapljica za kapljico padala na suha tla.

Večkrat si me potem izpraševala: »Boš jedel sladkorčke?«

In vedno sem odklonil; od svojega prvega greha dalje ne jem sladkorja.

Trije bratje in ena sestra smo ležali bolni. Vsi ob istem času. Mati, ali si zatisnila svoji solzni očesi, ali si jih zatisnila v dveh mesecih naše bolezni? Nisi jih, vem, ker prevelika je bila Tvoja skrb, pretežko Tvoje trpljenje, pregrenko Tvoje gorje! Da ni bilo Tebe, vsi štirje bi gotovo ne živeli danes!

»Njeno svetlobo uživajo drugi.«

Danes, mati, Te poznam, danes vem za vse Tvoje veselje, za vso Tvojo radost, danes vem za vse Tvoje muke, za vse Tvoje trpljenje. Danes, ko plamen na Tvoji sveči gori le še z lahnim trepetom, danes, ko je zaton Tvojega življenja tako blizu, danes, ko Ti ne morem več pomagati! Ah, kako rad bi iztrgal srce iz svojih prsi, da bi ga položil pred Te, če bi koristilo! Kako radi bi vsi Tvoji otroci dali svoja življenja za Tvoje, kakor si Ti dala svoje za njihovo!

Nate mislimo, ko dogorevaš!

Tebi, draga mati, naj bodo posvečene te-le vrstice, Tebi svetnica in mučenica, Tebi, ki si umrla za svojo deco!

Literarni pomenki

Počitnice so za Vami. Pisma, ki ležijo pred mano, pričajo, da ste tudi te tri mesece mislili na Mentorja, ki zasluži Vašo ljubezen in Vam zato s ponosom pove, da se je ta čas udeležil mednarodne razstave katoliškega tiska v Bruslju v Belgiji, kjer so se zanimali zanj odlični predstavniki raznih narodov, posebno pa belgijski ministrski predsednik Jaspas. Priznanje, ki ga je dosegel list ob tej priliki, bodri urednika, a mora bodriti tudi Vas, da se oklenete v še večjem številu svojega glasila in mu kot naročniki in sotrudniki pomorete do razmaha, v katerem Vas bo mogel od številke do številke bolj zadovoljiti.

Moja beseda velja predvsem sotrudnikom. Mentor je spremenil, kakor vidite, s svojo zunanostjo tudi nekoliko svojo notranost. Zaman listate po njem, da bi našli zaglavje »Delo najmlajših«, ki se Vam je najbolj priljubilo in ste izražali željo, da bi se še razširilo in ga ne bi urednik stiskal na bori dve strani. Zgodilo se je. Ves list je Vaš in polni naj ga delo najmlajših, ki ga pa ne bomo posebej označevali. Pričakujemo pa zato, da resno pretehtate sleherno svoje delo, preden ga odposljete. Lansko leto smo Vam skušali pokazati, da književno ustvarjanje ni igračkjanje in da zahteva znanja in prožnosti jezika. Tudi letos bomo še govorili o pesniškem jeziku, kolikor nam bo dopuščal prostor in kolikor bo utegnil naš pomenkar, ki pa ne kaže posebnega veselja, ker pravi, da se mu zdi vse pomenkovanje, kakor bi metal bob ob steno. Nič ne hasne, nič se ne prime. V splošnem! Značilno je namreč, kako oni, ki so zagrešili prve verze v jecljajočem jeziku, menijo, da so ustvarili Bog ve kake umetnine, katerih bi se človek ne smel dotakniti. In pri mnogih prozaistih ni nič drugače. Kaj njim Breznik, kaj njim nauk! In z neko trmo vztrajajo v svoji samozavesti in nam pošiljajo od meseca do meseca svoje nebolgljence, da bi jih mi znežovali in jim pomagali na noge, to se pravi v list. Mnogokrat je to naš pomenkar res storil, a potem je bil neredko ogenj v strehi. Gospod sotrudnik je bil užaljen, češ, da smo njegovo umetnino zmrcvarili in da smo delali z njo kakor ona žival z mehomo. »Pa se pomenkuj in vzgajaj naraščaj, ki misli, da mu ni treba šole, čeprav v sleherni vrsti pokaže, kako zanikarna je njegova slovenščina!« mi je dejal pomenkar in še povedal, da je vesel le kakih dveh, treh, ki bi bili lahko ponosni, a niso, ker so res bogonarjeni in vedo, da je pot do popolnosti tudi v umetnosti dolga in težka. Takih si želi pomenkar. Ako mu ustrežete in pomnožite to neznatno število, bo tudi urednik vesel, saj potem ne bo nikdar več v zadregi za gradivo. Vi pa boste imeli z listom še večje veselje, ker boste mogli reči, da je res Vaš!

Toliko v vednost in ravnanje pa — talenti na plan!

J. Gerin. V zgodbi »Prehajanje in povračanje« ste pokazali, da ste mislec in bister opazovalec, ki obvlada tudi primeroma dobro jezik, dasi ob samem naslovu tega nisem pričakoval. Motiv je zanimiv, samo tehnika, tehnika! Ali bi ne bilo bolje, ko bi nam svojega glasbenika nekoliko bolj označili takoj spočetka in utemeljili njegov pojav, potem pa opustili vse, kar je slučajnega in nepomembnega, da bi rasel pred nami v svojem umiranju in nas zgrabil. Tudi ne znate končati, kjer bi bilo umestno in ефекtno. Zadnje strani bi si lahko prihranili, ker vse ono, kar sledi glasbenikovi smrti, nas ne more več zanimati. Poizkusite napisati kaj krajšega, modrovanje, ki presega Vaša leta, pa opustite!

J. P., Ptuj. Ko sem prebral Vaše pismo, sem bil kar vesel in si predstavljal urednika, kako bo zadovoljen, ko mu izročim obširen potopis in mu še povem, da imamo šele tretjino vsega v rokah. Pa sem začel brati, kako ste šli »Malo po svetu« in veselje mi je ginilo, dokler ni popolnoma splahnelo. Prehodili ste nase zemljo od Ptujja do Bleda in sledil sem Vam s početka z radovednostjo, ki me je kmalu minila, ker sem videl, kako se neznošno, suhoparno ponavljajo vedno isti prizori in nimate smisla ne za lepoto pokrajine in ne za njeno zgodovinsko in kulturno obilježje. Ko nisem bil prav nič več radoveden, sem začel upati, da na tritridesetih straneh le dobim kak odlomek — pisali ste v obliki dnevnika, kar je lepo in prav — ki bi ga mogel uporabiti. Pa nič in nič. Vse je nekaka mlatva prazne slame in neužitno vezanje otrobov. Ako nameravate s svojimi potopisi nadaljevati, potem Vam svetujem, da ne začnete prej, dokler niste preštudirali Levstika in Erjavca in niste brali, recimo, Finžgarjevih »Oranž in citron« ali Meškove poti »Lastovkam naproti«. Če pa Vam je bolj za realno risanje pokrajine in ljudi, bi vsaj pogledali, kako piše častitljevi starosta župnik Lavtižar. Svoj potopis ste celo ilustrirali in pravite o svojih risbah: »So pač površne, kakor sem sam površen.« Tudi za Vaš potopis velja ta sodba!

M. B., Ptuj. Razumem Vaše »Težke dneve«, ko v človeku vre in kipi in je sprt s samim seboj in vsem svetom, a podati ta stadij, prijatelj, je težko. Zbegani ste in zbegano je tudi Vaše pisanje, ki je pa sicer stilistično prijetno.

Ivanuška, Ptuj. Ob črtici »V šoli« sem se prav zares smejal, dasi ni nič posebnega in je smešno le to, da so danes taki slučajji še mogoči. Ako bi bilo nekoliko izbraneje pisano, bi ne imel pomislekov in bi natisnil, tako pa bi vzbudilo prevelik halo, zato bo bolje, da spravimo ta list iz kronike Vašega razreda ad acta — v koš. Obe pesmi pričata, da ste napravili velik korak naprej. »Vzbrsti pomlad!« mi sicer še ne ugaja, ker se mi zdi preveč frazasta, pač pa priobčimo »Robove«.

Ivo Ojstrovce, Celovec. Poslali ste nam črtico »Usoda« in še pesem »Na razpotju«. Pesem je vsebinsko pač dobra, a kaj, ko je oblikovno slaba, slaba! Boljša je črtica. Bil bi celo prav zadovoljen z njo, če bi me motiv in zgradba ne spominjala tako zelo na Cankarjevo »V samoti«. Pa sem se odločil, da jo prihranim za decembrsko številko.

Vanjuša, Ljubljana. Vas sem vesel. »Tujino« in vse pesmi priobčimo. Upam, da ostanete Mentorju, v katerem ste tako lepo vzrastli, zvest sotrudnik!

Iluša Volgarevski, Ptuj. Joj, če bi bil Vaš potopis »Na Koroško!« dober! Oktobra poteče deset let, odkar nas je zbolel oni nesrečni plebiscit, pa bi nam prišel Vaš prispevek tako prav za prvo številko. No, če ni, ni! V splošnem velja vse, kar sem povedal Vašemu tovarišu I. K., tudi za Vas. Vendar bom, da Vas nekoliko obodrim, priporočil uredniku, naj da v tisk vsaj odlomek o Gospe sveti, ker se mi poleg priložnostne vsebine zdi tudi vsebinsko od vsega še najboljši.

G. E., Ljubljana. »V razvojnih fazah svojih mladih dni« ste nam zapeli štiri pesmi, ki Vam metrično gladko tečejo, da je kar veselje, vsebinsko in stilistično pa so še nekam zmedene. Mislim, da se boste naredili.

Izток, Ljubljana. Nekaj izberemo!

Venc Anton. Sodeč po poslanih dveh pesmih, če so res Vaše, Vam morem odgovoriti: ste. »Bolečino« priobčim, »In memoriam« pa za sedaj odložim. Pošljite drugič točen naslov in skušajte tudi nekoliko čitljivejše pisati!

Mak, Ljubljana. Prav nikakega napredka, čeprav tako neznansko hvalisate svoje delce »Po dvanajstih letih«. Vse ono, kar ste mi napisali v pismu, se mi je zdelo kakor kokodakanje kure, ki znese vsake kvatre jajce in meni, da jo mora vse obkudovati in hvaliti. Fant, domišljavost gre pred padcem!

Gasper Nevihta. Izbral sem »Molitev« in »Črno pesem«, druge se mi ne zdijo. Oglašajte se kaj češče, če Vam dovolijo razmere!

Radomir. To pot še nič, pa Vam zato še ni treba izgubljeni poguma! Je že to dosti, če upoštevam, s kakimi težkočami se morate boriti. Pridno berite pa z metriko se nekoliko bolje seznanite!

Slavinov. »Sanje« bi nekako še bile, druge so pa prazne. Saj veste, da pesem ni samo nizanje besed, ki jih iščete, no da je globoko doživetje, ki se izlije, ko pride čas, samo v zvočno harmonijo. Počasi boste že dozoreli.

Mašenjka, Ljubljana. Črtica »In tam moj oče...« je tako slabotna, da se čudim, kako ste si jo upali označiti na ovoju kot »tiskovino«, kar ne bo nikdar. Tudi pesmi so slabe, čeprav ste se učili ob Zupančiču in Ketteju, kar izdaja cela vrsta verzov, ki so Vam ostali v spominu pa ste jih napisali kot svoje!

Vrhovljanski, Zg. Ponikva. Lepo je, da se spominjate nesrečnega prijatelja, a vendar Vam »Utopljenca« ne moremo natisniti, ker očituje vse slabosti prvecev.

L. T., Rimske Toplice. Hvala Vam lepa za aktualno razpravo, ki Vam jo urednik vrne. Kaj Vam bo pisal, ne vem. Jaz bi Vas prosil, da opustite vse znanstveno delo, ako menite tako nadaljevati. Saj ste pokazali dobro voljo in resno ste se lotili problema — a jezik, jezik! Ježili so se mi lasje, ko sem se skušal preriti skozi neznansko zamotane štrene Vaših period, katerih vsebina je bila končno nesmisel. Sami pravite, da ste spis priredili. Odtod oni stilistični nestvori. Prestavljali ste iz nemščine in kar ima me, da bi exempli causa pustil ponatisniti kak odstavek, da bi naši naročniki videli, kaj nastane, če prevaja človek, ki ne obvlada jezika.

Vsem: Posebej, v pismu, ne bomo nikomur odgovarjali, kar smo že lansko leto povedali in velja tudi za letos. Tudi rokopisov ne bomo vračali. Menda niste še tako daleč, da bi nas kar s koncepti bombardirali?! Če je tako, potem Vas bomo vsaj na ta način prisilili, da prepisete svoje »delo«, ako si ga hočete prihraniti za zgodovino svojega razvoja!

Knjige in časopisi

Ivo, danes sem opazoval gimnazijce, ki so v gručah zapuščali šolo. Prvi dnevi v višjem razredu — sem si mislil, ko sem gledal njih važne in resne obraze. Spomnil sem se nate, Ivo, in da si sedaj tudi ti v višjem razredu ter da sem ti dolžan pismo o knjigah. Veš, mislil sem, da bi odložil za pozneje, a ko sem se domislil, kako si mi pred odhodom izvabil obvezno obljubo, da ti vsak mesec v šolskem letu napišem pismo, ko sem se domislil, kako so se ti v pričakovanju od veselja zaiskrile oči, sem se odločil, da se brez zamude lotim pisanja.

Na mizi mi leže računi in pisma in druga koristna, a malo poetična šara.

Stopil sem torej k omari in pregledal zadnje vrste. O čem naj ti napišem nekaj vrstic? — Pred polnimi omarami je izbira težka, izbiranje sladko. Nazadnje sem se odločil za poslednji slovenski knjigi — saj sta le prevoda — ki sem ju prečital: »Ivanhoe« in »Sveti Boštjan iz predmestja«.

Walter Scott je pisatelj, čigar ime je bilo znano pri nas mnogo prej nego smo dobili prvo njegovo delo v prevodu. Tudi tebi je gotovo znano, zlasti ker si v šoli že obdelal Jurčiča in o Jurčiču ni moči govoriti, ne da bi prišlo na vrsto Levstikovo in Scottovo ime. Če pravi dr. Prijatelj na čelu svojega uvoda v prvi zvezek Jurčičevih spisov (Tiskovna zadruga) »Levstik je rodil Jurčiča«, smemo pripomniti, da je pri tem znatno pomagal tudi Walter Scott.

Rojen je bil Scott l. 1771. v Edinburgu na Škotskem in se je po dokončanih študijah posvetil pravni karieri. Zgodaj že je začel nabirati narodno blago, zlasti pa znamenite škotske balade, ki jih je izdal v knjigi. Poizkusil se je tudi sam v pesništvu, a ko je zaslovel Byron, je kmalu spoznal, da ima preveč nevarnega tekmeca in je opustil pesništvo ter se posvetil romanu. Kot romanopisec je Walter Scott postavil temelje romantičnemu domovinskemu romanu in sveži sokovi, s katerimi je obogatil ne le angleško, marveč svetovno slovstvo, nudijo še dandanes mnogim pisateljem trdno oporo in dobrodošlo pomoč. Število njegovih romanov je skoraj nepregledno. Dasi je način njegovega pisanja še jako preprost, dasi o dušeslovju in o drugih važnih pripomočkih za romanopisca ni imel nobenega pojma, stojé njegova dela še danes čvrsto in nudijo čitatelju dragocene užitke.

Zopet moremo ponoviti, da je pisateljska darovitost božjega izvora in da je čarobnost, ki jo izžareva sleherno delo talentiranega človeka, privlačna moč in da tej moči še najbolj bistrogledi kritik ne more s svojimi razpravami priti v ôkom, marveč mora priznati čudežnost pojava velikega genija ter se mu pokloniti.

S posebnim užitkom sem prečital Levstikov prevod Scottovega romana »Ivanhoe«. Vladimir Levstik je prevajalec najvišje stopnje. Njegovo preoblikovanje izvirnega besedila v naš jezik je pravo mojstrsko delo in mimo velikega užitka, ki ti ga nudi delo samo kot tako, imaš pri čitanju Levstikovega prevoda še drug neprecenljiv užitek: kar se ti redko kdaj primeri celó pri izvirnih delih — da o prevodih v splošnem rajši ne govorim — to ti nudi sleherni prevod iz Levstikovega peresa: plastičen, niansiran jezik in hkrati najvernejši, najskrbnejši izraz po izvirniku.

V Scottovi romantični povesti »Ivanhoe« (izredno izdanje »Modre ptice«, Ljubljana), najdeš toliko čudovito lepega gradiva kakor v malokateri starejši povesti. Način pripovedovanja je — pa kaj bi sam skušal definirati to reč, ko je pa dr. Prijatelj o tem že tako nazorno pisal, ko je primerjal Jurčiču Scotta: »Veliko več kakor za dejanje pa se ima Jurčič Scottu ne samo v tem romanu (mišljen je »Deseti brat«), ampak tudi v ostalih svojih povestih zahvaliti za način pripovedovanja, zlasti kar se tiče slikanja z načaja v. O Scottu je znano, da je bil mojster v risanju značajev, kažočių poleg iskrene, izvirne, trde jedrine obenem mnogo skritih plemenitih potez. Individualna posebnost prevladuje v njegovih značajih, dočim stopa v njih družabna tipičnost v ozadje. Moški značaji stoje v njega romanih kakor tudi v tedanji angleški družbi v ospredju, ženske figure se drže bolj v pasivnem zatišju. Na podrobno risanje moških karakterjev, postranskih skoraj bolj nego glavnih, polaga Scott tolikšno važnost kakor na napeto zavozljanost dejanja. Psihološka evolucija delujočių oseb ne igra pri njem še nikake vloge. Njegova pripovedna umetnost sloni na mehaniki življenja, ne pa na psihologiji junakov...«

Srednji vek ob času križarskih vojsk, doba Riharda Levjesrčnega, je

zgodovinsko ozadje pretkano zapletene, napete in z mnogimi veličastnimi prizori, slonečimi na razkošju šeg in navad, prepletene zgodbe viteza Ivanhoeja, njegovega očeta in njegovih nasprotnikov ter plemenite mladenke in očarljivega židovskega dekleta.

Mislím, da ni treba, da bi človek bil fantast, da ga Scott še danes s svojim pripovedovanjem iztrga iz resničnega sveta in vsakdanjega življenja ter da ga presadi v oni malo verjetni, a tem bolj zagonetni in čarobni svet pristne, dobre pripovedke.

Kot drugi zvezek Krekove knjižnice je izšel prevod Franz Herwigove legende »Sveti Boštjan iz predmestja«. V uvodu piše prevajalec Dr. P. Roman Tominec O. F. M. pregledno o pisateljevem življenju in delu.

Modernih svetniških legend je prav za prav v novejšem slovstvu več nego bi si kdo mislil. Je pa na drugi strani resnica, da je malo takih, ki bi ne dišale po razkolništvu ali krivoverstvu. A naj omenim le nekatere legende Francisa Jammesa, Felixa Timmermannsa, Sigrid Undsetove, Ruth Schumannove, ki so vzorne in priporočila vredne...

Dejal pa bom brez ovinkov, da je Herwigova legenda o »Svetem Boštjanu iz predmestja« topla, pristrčna in sila prikupljiva knjiga, polna tistih lepote in čednosti, ki odlikujejo izvirno, svojstveno delo najvišjih umetniških in človeških kvalitete.

Knjižica je drobna, a sočna. Legenda je itak tisti način pripovedovanja, ki je za izrazito tendenčno slovstvo najbolj nazoren, hkrati pa tudi najbolj umetniško sproščen. Zato nudi poleg problema in nauka tudi bogat estetski užitek ter dragoceno duhovno hrano. Vse najbolj izrazite in najtežje pogoje dobre legende je Franz Herwig v svojem delcu mojstrsko izpolnil.

Da pa spoznaš tudi realista in pesnika realnosti Herwiga, ti je prevajalec dodal še odlomek iz njegovega romana »Pride ura«.

Tako. Za začetek sem ti nekaj nakramljal — če je bilo malce prazno, oprostí; bom drugič napravil bolje.

Vsak začetek je po počitnicah težak. Tako meni kakor tebi. Bodi mi lepo pozdravljen

Tvoj

s. š.

Dijaški koledar za šolsko leto 1930/31. — Izdala Slovenska dijaška zveza v Ljubljani. — III. letnik. — Uredil Etbin Bojc. — Strani 124 + beležnica. — Cena 12 Din (samo v platno vezan).

Idejno bogastvo Dijaškega koledarja more napolniti z veseljem vsakega prijatelja mladine in vsakega mladega človeka. Pod zaglavji »Naša rast«, »Naša zemlja« in »Naša beseda« se vrste članki o organizacijah, o mladinskem gibanju, samovzgoji, o telesni kulturi, o umetnosti. Enega si odkrito ne upamo povedati: da je slovensko dijaško gibanje, naj bo med srednješolci ali akademiki, splahnelo, nima nobene sile več, nobene aktivnosti. To se je videlo najbolj na letošnjem misijonskem mednarodnem akademskem kongresu in malo prej na vseslovenskem katoliškem akademskem kongresu. Oba sta pokazala, da je pri nas vse premalo zanimanja za taka vprašanja, da je pokret vse preveč omejen na peščico ljudi, da je toliko obetajoče mladinsko gibanje zadnjih

let le po zunanje razgibalo dijaštvo, ni ga pa notranje osvojilo.

Zato naj koledar služi mladim kot potrdilo v njegovih idejah, vsem drugim pa v boddilo, da bodo začeli misliti in presojati današnji svet z novih vidikov, da bodo spoznali vso svojo odgovornost in bodo v tej zavesti gradili nov svet in nov red.

Koledar po vsebini in po opremlitvi zasluži najtoplejšega priporočila.

S. V.

Uredništvo je prejelo in priporoča naslednje publikacije, o katerih bo po možnosti poročal Mentor obširneje še v kaki naslednji številki:

Neverov, Taškent, kruha bogato mesto. Povest. Delavska zbornica v Lj.

Kunčič, Najdenček Jokec. Otroška zgodba. Jugosl. knjigarna.

Mrkun A., Slovanski molitvenik. Zal. pisatelj. V raznih vezavah.

Knjige Mladinske Matice za l. 1929: Erjavec, Pod grajskim jarmom. — Rehar, Vjoličica Vera. — Mizica, pogrni se! — Kresnice.

Bazin, Iz vse svoje duše. Roman. Ljudska knjiž. Jugosl. knjig.

A. Mladič, Zakon o tisku. Zal. Jugosl. knjigarna v Ljubljani. 8° 66. Cena Din 16.

Obsega tekst zakona z vsemi dopolnitvami in spremembami ter razsodbami kasacij in višjih sodišč do izida knjige.

Casopis za zgodovino in narodopisje. Izdaja Zgod. društvo v Mariboru. XXV, 1930, št. 3—4.

Razprave: Ilešič Fr., Iz Vrazove slovenske literarne zapuščine. — Travner, Naši srednje-

veški novci. — Kovačič Fr., »Kalovski« rokopis slovenskih pesmi iz l. 1651. — Nato sledi: Izvestja, Bibliografija, Slovastvo, Društveni glasnik, Priloga.

Izvestje o šol. letu 1929/30 škofijske gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano 8°, 45 strani.

Vsebina: Solska poročila.

Tuji svet. Priloga Katoliških misijonov. Izhaja obenem s Kat. misijoni in vsebuje povesti ter razen drobiž iz vseh delov sveta.

Slovanski vestnik

Zemljepisna slika, statistika, ustavne razmere in filozofija slovanstva je naslov tretje knjige, ki je izšla v češčini pri Vesmiru v Pragi v zbirki »Slovani«. Zbirko knjig pod naslovom »Slovani« urejuje praški vseučilišni profesor dr. Miloš Weingart. V njej hoče podati kulturno sliko slovenskega sveta. Kot prva knjiga je izšla Zgodovina slovanstva, ki jo je napisal vseuč. prof. dr. J. Bidlo, izvrstni poznavalec slovenskega sveta. Četudi ta knjiga predpostavlja že dobro poznanje slovenske zgodovine in je njena vsebina zelo zbita in jedrnata, vendar je bila v treh mesecih razprodana. V drugi knjigi nam je podal univ. profesor dr. Fr. Wollman pregled slovenskih književnosti. Nič manj zanimiva ni zgoraj navedena tretja knjiga. Škoda je samo, da v razpravi »Zemljepisna slika slovenskega sveta« nič ne zveemo o mejah slovenskih narodov in držav, o načinu življenja v posameznih pokrajinah itd. Število prebivalcev jugoslovenskih mest je mnogo prenizko. Krajevnih imen ne kaže čehizirati. V nekatera krajevna imena so se vrinile napake. Na koncu so navedene knjige, ki govorijo o zemljepisnih razmerah slovenskega sveta. Tukaj manjkajo nekatera zelo važna najnovejša dela.

Dr. A. Bohač skuša ugotoviti v »Statistiki slovanstva« najprej število vseh Slovanov. Po

njegovih računih je sedaj vseh Slovanov 179 milijonov 180.000, ali to število je za kake štiri milijone prenizko. Poglavje »Selitev slovenskih narodov« je preveč splošno. »Vera« nima točnih podatkov. Najboljšo razpravo v tej knjigi je napisal pokojni dr. K. Kadlec, ki govori o ustavnih razmerah zelo pregledno in v lahko umljivi besedi. Za vsemi razpravami pa zaostaja razprava univ. prof. dr. J. Tvrdega o slovenski filozofiji. Posebno slabo so se odrezale slovenska, hrvaška, srbska in bolgarska filozofija. Dr. Fr. Kovačiču sploh ne ve imena, Aleša Ušeničnika niti ne omenja, kakor tudi ne pokojnega Čibeja, Vebra pa odpravi s šestimi vrsticami. Kljub tem nedostatom pa knjigo toplo priporočamo. Stane 58 Kč (100 Din).

Boleslaw Koreywo, Bardpolski. Knjigarna św. Wojciecha. Poznań 1930. Z antologijo (izborom) poljskih pesnikov od začetka poljske književnosti pa do naše dobe nas je presenetila podjetna knjigarna sv. Vojteha v Poznanju. Pesniki sledi popolnoma slučajno brez ozira na pomen in dobo, v kateri so delovali. Zato pa je kazalo urejeno po abecednem redu imen pesnikov. Vsak izmed njih se nam predstavi z nekoliko svojih najboljših in najznačilnejših pesmi. Taka izbira ni bila lahka, saj je bilo treba podati najboljše proizvode 205 pesnikov. Knjiga ustreva svojemu namenu in jo priporočamo dijaštvu. Stane samo 8 zlotih (48 Din), četudi ima 642 strani. J. Sedivý.

Dijaški šah

(Urejuje Bogo Pleničar.)

III. Končne igre.

5. Kralj in pešec proti kralju.

Če preostane enemu izmed igralcev samo še en pešec in če mu sovražni kralj stoji na poti tako, da ne more naprej do takozv. metamorfoze, kjer bi se izpremenil v poljubno figuro (kraljico, stolp ali slično), tedaj more prvi igro dobiti samo v slučaju, če lahko pride z lastnim kraljem v opozicijo sovražnemu,

sicer je igra remis, ozir. neodločljiva. Kaj razumemo pri šahu pod besedo »opozicija« naj razjasni sledeči slučaj: Črni: Kf8, beli: Kf6, e6.

Vzemimo primer, da se je v tej poziciji beli kralj pravkar pomaknil na polje f6; s to potezo se je postavil črnemu (sovražnemu) kralju v opozicijo ali paralelno v oddaljenosti enega polja njemu nasproti. V tem slučaju dobi beli igro, ker je črni na potezi in mora torej igrati

1. — — — Kf8—e8
2. e6—e7 Ke8—d7
3. Kf6—f7 in dobi

Če bi bil pa v isti poziciji beli na potezi, tedaj bi črni kralj ponudil belemu opozicijo in s tem povzročil igro remis.

1. Kf8—e5 — — — —

Če bi beli igral 1. e6—e7+, tedaj bi črni moral odgovoriti z 1. Kf8—e8 in če potem beli nadaljuje s Kf6—e6 je črni pat ali igra je neodločljiva.

1. — — — — Kf8—e7

2. Ke5—d5 Ke7—e8

3. Kd5—d6 Ke8—d8

remis, ker beli ne more igrati e6—e7+, ker bi bil radi Kd8—e8 izgubljen.

Zapomnimo si, da je igra neodločna, če pešec napove šah, ko prestopi na sedmo polje.

Izjema od pravila, da opozicija navadno odloča, ali bo igra dobljena odnosno neodločna ali remis, tvori naslednji slučaj, ki se zelo pogosto pojavlja na šah. deski. Če kralj, stoječ pred svojim pešcem, doseže šesto polje, tedaj igro dobi, če ima opozicijo ali ne. Beli n. pr. dobi vedno v naslednjem primeru: Črni: Kd8, beli: Kd6, d5.

Če je črni na potezi, mora njegov kralj na c8 (ali e8). Potem vleče beli kralj na e7 (ali c7) in d-pešec gre nemoteno do 8. polja naprej. Če pa je beli na potezi, tedaj mora igrati:

1. Kd6—c6 Kd8—c8

Če Kd8—e8, tedaj dobi Ke6—c7.

2. d5—d6 Ke8—d8

3. d6—d7 Kd8—e7

4. Ke6—c7 in dobi.

To pravilo velja za vse pešce z izjemo robnih (stranskih, na liniji a in h). O teh bomo nadaljevali prihodnjič.

Boj za svetovno šahovsko prvenstvo dam.

Senzacija ob priliki letošnjega svetovnega šahovskega kongresa v Hamburgu je bil damski turnir, v katerem se je 5 najboljših šahovskih igralk bojevalo za svetovno prvakinjo. Turnirja so se udeležile Miss Menschik, ga. Kalmar-Wolf, gdč. Henschel, gdč. Beekow in Mrs. Stevenson. Na prvem mestu je zmagala Miss Menschikova (Češka), s 6½ točkami, na drugem ga. Kalmar-Wolfova (Avstrija) s 5½ točkami, sledi ji Henschel (Nemčija) s 4½, Beekowa (Švedska) z 2 in Stevenson (Anglija) z 1½ točko. Tako imamo sedaj tudi svetovno šahovsko prvakinjo.

Emancipacija žen je posegla že tudi v šahovski svet. Pred par leti je še neki strokovni šahovski list zastavil vprašanje: ali naj dame igrajo šah? Odgovori so bili raznovrstni, vsi pa globoko znanstveni, ko so razpravljali o ženski duši. Najboljši odgovor pa je dal letos Hamburg, ko je postavil svetovno šahovsko prvakinjo. Saj res, naj igrajo, samo če hočejo!

V naslednjem priobčujemo zanimivo partijo s tega damskega turnirja:

14. partija.

(Igrana na mednarodnem damskem turnirju

za svetovno prvenstvo v Hamburgu 13. julija 1930.)

Beli: Gdč. Wally Henschel. Črni: Miss Vera Menschik.

1. d2—d4 Sg8—f6

2. c2—c4 g7—g6

3. Sb1—c3 Lf8—g7

4. Sg1—f3 o—o

5. e2—e4 d7—d6

6. Lf1—e2 Sb8—d7

7. o—o e7—e5

8. Lc1—g5 h7—h6

9. d4×e5 d6×e5

10. Lg5—h4 c7—c6

11. Dd1—d2 Tf8—e8

12. Tf1—d1 Dd8—b6

13. Le2—f1 Sf6—h5

14. b2—b3 Sh5—f3

15. Sc3—a4 Db6—c7

16. Ta1—c1 Sf4—e6

17. Sa4—c3 Se6—d4

18. Sf3—e1 Sd7—f8

19. f2—f3 Lc8—e6

20. Se1—c2 Kg8—h7

21. Se2×d4 e5×d4

22. Sc3—e2 c6—c5

23. Se2—f4 Lg7—e5?

24. Lh4—g3 Dc7—d6

25. Lf1—d3 b7—b6

26. Sf4—e2! Le5×g3

27. Se2×g3 a7—a5

28. a2—a4 Le6—c8

29. Td1—f1 Ta8—a7

30. Tc1—e1 Ta7—e7

31. f3—f4 Lc8—b7

32. e4—e5 Dd6—b8

33. Sg3—h5! Sf8—d7

34. f4—f5! Te8—f8

35. f5×g6+ f7×g6

36. e5—e6 Sd7—e5?

37. Tf1×f8 Db8×f8

38. Te1×e5 Lb7—c8

39. Sh5—f4 Df8—f6

40. Sf4×g6 Te7—g7

41. Te5—h5! in črna se preda.

José Raoul Capablanca.

José Raoul Capablanca se je rodil v Havani 9. novembra 1888. Sah je pričel igrati kot deček v starosti 4 let, z 11 leti je postal že champion na Kubi. Radi nadaljevanja študij, ki jih je končal na Haward-univerzi v New-Yorku je par let popolnoma opustil šahiranje. Leta 1909. je bil priznan od mednarodne šahovske federacije za šahovskega mojstra, ko je kot 21 letni mladenič, do tedaj znan komaj kot šahovski igralec, premagal v matchu na splošno presenečenje Marschalla z 8:1 poleg 15 remijev. Od tedaj dalje so se množili njegovi uspehi na šahovski deski. Naj omenim samo njegove zmage iz največjih mednarodnih turnirjev, kjer je dosegel prvo mesto: San Sebastian 1911, New-York 1924 in zopet New-York 1927, Petrograd 1914, potem London 1922. Enkrat samkrat se je moral zadovoljiti s

tretjim mestom v Moskvi 1925. V matchih je razen Marschalla premagal še v Havani 1919 Kostiča s 5:0 (brez remijev) in leta 1921. Laskerja (Havana) s 4:0 pri 10 remijih. Na tem zadnjemimenovanem matchu si je pridobil tudi naslov svetovnega prvaka, katerega je izgubil leta 1927. v Buenos-Airesu po boju z Aljehinom.

V svojih spominih pripoveduje Capablanca o šahu sledeče:

»Ko sem bil še deček, sem nekoč občudoval velikega šah. mojstra, katerega sem videl v Havani igrati šah. Videl sem ga, s kako lahkoto je premagal svoje nasprotnike. Toda vse to mi je že izginilo iz spomina... in samo nekaj mi je ostalo neizbrisno od tedaj: spoštovanje in ljubezen do šahovske igre, ki mi jo je vcepil v mlado srce neznan šahovski mojster.«

Šahovske novosti.

V Stubnijskih Teplicah je letos na mednarodnem šahovskem turnirju zmagal na I. mestu mladi André Lilienthal, rodom iz Moskve, star komaj 19 let, drugo mesto je zasedel Slovenec mladi Vasja Pirc, ki ima vse pogoje, da se razvije v močnega mednarodnega mojstra. Na tretjem mestu so Flohr, Gilg in Opočensky in na četrtem Amerikanec Stoner.

Na mednarodnem letošnjem turnirju v Hamburgu, o katerem bomo obširneje poročali v naslednji številki, so brez poraza izšli sledeči mojstri: Dr. Aljehin, Rubinstein, Havasi in Winter. S posebnimi nagradami so bili odlikovani Rubinstein, Flohr in Havasi. Najbolje so igrali: Dr. Aljehin s 100%, Rubinstein z 88.2% Havasi s 85.7%, Flohr s 85.3%, Kashdan z 82.4% itd.

Na Dunaju so igrali policaji šah. turnir, zmagal je S. Handschuh.

Šah. turnir po kablju med Londonom in Washingtonom je končal neodločno 3:3.

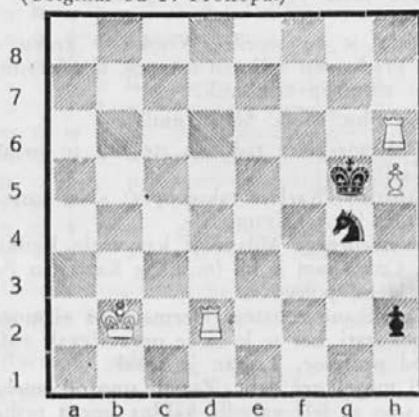
Ogrski mojster Stevan Abonyi je igral 4. maja 1930 v Hatvan-u simultanko s 100 nasprotniki naenkrat, od katerih je dobil 97 partij, 2 remis in samo 1 je izgubil. Produkcija je trajala 15 ur neprestano. Svojevrstni rekord

brez primere! Wiener Schachzeitung piše, da je neki A. Jakab v Pecel-u igral s 115 igralci in dosegel sledeči rezultat: +104, =7, -4.

Šahovski glasnik v Zagrebu je pričel 1. junija 1930 zopet izhajati

Problem šte. 15.

(Original od F. Prokopa.)

Beli: Kb2, Th6, Td2, pešec h5, skupaj 4 figure.

Črni: Kg5, Sg4, pešec h2, skupaj 3 figure.

Beli na potezi in igro dobi.

Rešitev problema in imena rešilcev bomo objavili v tretji naslednji številki.

Listnica šah. urednika. Rešitev problemov šte. 13 in 14 kakor tudi imena rešilcev bomo objavili prihodnjič, zato je še vedno čas za pošiljanje rešitev na uredništvo Mentorja.

Izredno živahna je bila šahovska sezija med letošnjimi počitnicami. Radi pomanjkanja prostora nam je žal nemogoče opisati vse prireditve, zato se moramo omejiti na najzanimivejše. Obeta se nam za zimsko sezijo zopet dosti senzacij na šahovskem polju. Tudi Mentor pripravlja za svoje čitatelje senzacijo. Organiziral bo namreč še pred Božičem tako zvane korespondenčne partije. Več o tem prihodnjič.

Za dobro voljo

Ivan Krstnik:

Poslano.*

Odrpito pismo vsem zlonamernim tovarišem za opozorilo, da ne padejo v nesrečo.

Ljubljana, datum poštnega pečata.

Tobakar pa ne, in čeprav mi pravite dr. Tobakar, jaz — protestiram! Da, pro-testiram!

Jaz sem mož rim, v ušesih mi kar brne le-

* Uredništvo za vsebino Poslanega ne odgovarja pred sodiščem. Odgovarjati bodo morali fantje sami, ki se ne bi ozirali na opomin.

po rimajoči se verzi (prosim: gospod, falot, fagot, saperlot... in še petdeset na —ot če hočete), zato ni čudno, če mi pri besedi Tobakar takoj zazveni v mojem blago čutečem ušesu frakar. mrlakar, natak... pa Bog ve, kaj še vse. To me žali. Ljudje božji, zloguje samo in boste videli, kako je to strašno: Tōba-kar! Za petdeset let sem starejši, če to slišim, jaz bi pa rad bil mlad. — Saj sem vaju sličnih imen, kakor: Bučko, Čaruga, Puniša, Humbug... še celo ime Matto Šaka, ime slavnega indijanskega poglavarja sem vlačil na svojem hrbtu. Toda Tobakar, nak!, pa čeprav trikrat dohtar Tobakar, ne, to pa ne in ne! Pika!

Sicer pa... le dajte... je namreč med va-

mi nekaj falotov, ki delajo zmedo. Saj drugi ste pošteni, povejte mi tiste zdražbarje, da jih postavimo pred pristojno mesto. To se mora nehati, jaz bom šel k... ne vem kam. (To niso moje besede!) Ali še veste, kaj se nam je pripetilo radi takihle imen, ko sem še čepel z vami na peti veji vašega učnega drevesa? Ne veste več, ko je razrednik stopil v gnezdo:

»Kdo je to storil?« Visoko v zraku je držal pred nami žalosten ostanek iz večerajšnje bitke: zlomljen trikotnik.

Vse tiho. Molk. Šolski molk.

»Profesor sicer trdi, da ste bili to najbrž vi, Karl!«

Častitljivi Karl se takoj upre: »Ne, gospod profesor, bil je Krampus!«

Zivosrebrnega Milana je kar vrglo kvišku: »Jok, Cokla sam je bil (mislil je Karla) in Polenta je bil poleg...«

Na olikano robatega Hermana pa ni mogel več pokazati, ker se je ta že opravičeval: »Ma, gospod profesor, Tarzan je rekel...«

Ni mogel več dalje. Zarjuli smo od smeha. Zdaj smo se šele zavedli, kakšna imena prihajajo na dan in čemu profesorju v začudenju brki bolj in bolj sršijo. Stara navada je pač železna srajca. No — in če bi razrednik ne poznal študentov, kaj bi bilo, a? Kar odgovorite si.

Kaj sledi torej iz tega? Da tudi radi tega razloga nočem biti Tobakar. Naj se pripeti sličen dogodek, da me na primer kdo oslovi v vlaku in v oddelku za nekadilce: »Ti, Tobakar...« Kaj se bo zgodilo? Vse ženske se bodo onesvestile (če bodo notri seveda in če ne bodo še preveč moderno zakajene), drugi me bodo pa enostavno vrgli z vlaka. Ali boste vi plačevali zdravnika, ali pa celo pogreb? Vidite torej, kam lahko privede takale majhna besedica.

Zato slovesno okličem enkrat za trikrat: Kdor se drzne še enkrat izreči to strašno ime, tega bom tiral pred sodišče, ker to je žaljenje časti, to je žaljenje mojega lepega imena Ivana Krstnika, to je, to je... hujše kot pljunek na stol!

Torej, prosim vas, tovariši, da se to enkrat za vselej neha, če ne...

Vaš vdani

dr. Toba...

oha, kakor hočete, samo Tobakar ne.

Modrijan. Matevž in Matija se pogovarjata o solncu in mesecu. Ne moreta se zediniti, katero od teh nebesnih teles ima večjo vrednost. Slednjič pa odloči Matevž, ki so ga imeli vsi za prebrisanega moža: »Mesec je še enkrat toliko vreden ko solnce. Sveti ponoči, ko svetlobe res potrebujemo, solnce pa sveti samo podnevi, ko je itak svetlo.«

V zagati. Učitelj: »Jožko, koliko je polovica od pet?«

Jožko vstaja in premišluje: »Spet me je ujel. Če rečem 2, mu bo premalo, če rečem 3, pa preveč.«

Kovača mu je prihranil. Sinko: »Ali mi nisi obljubil, oče, deset dinarjev, ako bom razred izdelal.«

Oče: »Obljubil!«

Sinko: »Tega denarja ti ne bo treba plačevati.«

Prof. dr. P. Brežnik.
Naris. 1929 osmošolec Fr. Uršič.

Uganke

Zlogovnica.

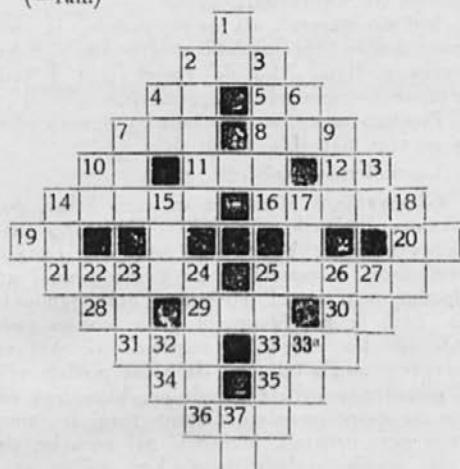
(Miroslav Gorski.)

Iz zlogov: ar, bi, ce, e, e, ec, en, fe, fo, gav, je, ko, ko, lec, liks, man, na, ne, ni, nje, pa, ra, ri, ri, ro, ro, rou, sat, si, še, ve, zen

sestavi 12 besed nastopnega pomena: 1. moško krstno ime, 2. doba umetnosti, 3. strup, 4. kraj v Hercegovini, 5. veter, 6. leposlovni spis, 7. špartanski oblastniki, 8. ljubeč, 9. boginje osvete, 10. mesto v Franciji, 11. latinski izraz za »glej!«, 12. koticček v Mentorju. — Prve črke povedo ime slov. pesnika, zadnje pa eno njegovih del.

Križaljka.
(—ran.)

Vodoravno: 2. Vrh na Filipinih; 4. števniki; 5. os. zaim.; 7. moško krstno ime; 8. šah. izraz; 10. nota; 11. števniki; 12. veznik; 14. se je vsak razveseli; 16. ustanovitelj Rusije; 19. predlog; 20. grška črka; 21. reka v Jugoslaviji; 25. rastlina; 28. lat. veznik; 29. nepošten človek; 30. os. zaimek; 31. veznik; 33. mesto ob Iravadiju; 34. avtomobilska znam.; 35. os. zaimek; 36. rastlina.

Navpično: 1. Pesnitev; 2. fizik. pojem; 3. moško ime; 4. lat. veznik; 6. živalski glasovi; 7. žuželka; 9. del žel. proge; 10. franc. zaim. (fonet.); 13. nikalnica; 14. posoda; 15. rabi kmet; 17. mesto ob Donavi; 18. pičji glas; 22. egipt. božan.; 23. oče; 24. sestavljajo vsako telo; 25. vrsta trave; 26. žensko ime; 27. vprašalnica; 32. veznik; 33 a. osebni zaim.; 37. osebni zaim.

Izločilnica.

(Ljubislava, Ribnica.)

Drvar, šleva, posel, urednica, potop, štivo, boben, rojak, slana, petek.

Črna deska

Mentor ministrsko priporočen!

Ministarstvo prosvete
Kraljevine Jugoslavije
Opšte odeljenje
P. br. 21.350
10. juna 1930 god.
u Beogradu

Na molbu uredništva Mentorja iz Ljubljane, Ministarstvo prosvete izdaje uverenje:

da je Glavni prosvetni savet na svom 1728. redovnom sastanku, od 16. maja 1930. godine, dao mišljenje, usvojeno

Črtaj v teh besedah po dve črki, da dobiš nove besede. Začetne črke novih besed povedo naslov Jurčičevega romana.

Črkovnica.

(Zorislav.)

a a a a a oljénica
a a a a a mesto v Grčiji
a č č e e rastlinstvo
e e f g h reka v Franciji
i i j k k mesto na Štajerskem
l l l l m človeška napaka
m n n n n pekarsko orodje
n o o o o pokrajina v Južni Afriki
o o p p p mesto v Južni Franciji
r r r r s riba
s š t t u glas lokomotive
u v ž ž ž staroveško orožje

Debelo označene črke povedo ime slovenskega pesnika.

Računski nalogi.

(N. S., Novo mesto.)

I.

Janez, Tone in Jože so šli na semenj. Skupaj so imeli 90 Din denarja. Ako posodi Tone Janezu 100 Din, ima Janez 80 Din več kakor Tone; ako pa da Jože Tonetu 35 Din, imata oba enako denarja. Koliko je imel vsak?

II.

Naredili so dobro kupčijo in prinesli domov še 66 Din. Janezu je ostalo 2 krat toliko kakor Tonetu in še 3 Din več; Tonetu pa 4 krat toliko kakor Jožetu in še 5 Din več. Koliko je ostalo vsakemu?

Rešitve do 31. okt. na uredništvo. Rešujte pridno! Nagrade bomo razpisali pozneje za več ugank skupaj.

odlukom gospodina Ministra prosvete Pbr. 21350 od 10. juna ove godine, da se djački list Mentor koji izlazi u Ljubljani može preporučiti učenicima srednjih i građanskih škola, kao i školskim knjižnicama tih škola.

Ovo uverenje izdaje se Uredništvu na njegovu slobodnu upotrebu, a po naplati takse od (20) dvadeset dinara koja je na molbu utisnuta i pravilno poništena.

10. juna 1930. godine, Beograd.

Zig min. prosvete.

Podpis.

S tem odlokom je dobil Mentor za svoje delo najlepše priznanje in obenem dovoljenje, da ga sme vsakdo svobodno priporočati tudi v šoli in ga širiti med dijaštvom. Prav tako sme uporabljati profesor posamezne članke iz Mentorja kot pomožno čtivo v šoli.

Zato prosimo nujno vse prijatelje in naročnike, naj povsod, kjer le količkaj nanese prilika, priporočajo Mentorja. Sedaj ni nobene ovire več in zato tudi nobenega izgovora! Naj poskrbe, da se bo dobesedno izpolnilo:

Dijak, dijakinja — naročnik, naročnica Mentorja!

Mentor se je preselil!

S pričetkom novega letnika je dobil Mentor tudi nove prostore. Naslov uprave se glasi odslej: **Uprava Mentorja, Ljubljana, Miklošičeva cesta 5**. Na ta naslov naj se pošiljajo vsa naročila, vse reklamacije, vsa plačila, sploh vse, kar se nanaša na nabavo, zamenjavo, vezavo itd. novih števil ali starih letnikov lista. Za osebni promet posluje uprava vsak delavnik od 8.—12. in od 14.—18. ure. — Naslov uredništva je pa: **Uredništvo Mentorja, Ljubljana, Sv. Petra cesta 53/I.** (ali osebno na urednika: **Bl. Poznič, Ljubljana, Sv. Petra c. 53/I.**) — Na uredništvo naj se pošiljajo vsi rokopisi prispevkov, šaha, ugank, sploh vse, kar kdo želi, da bi bilo v listu objavljeno. In prav tako tudi vsi listi, ki prihajajo v zameno.

Poverjenikom!

Vse stare poverjenike prosimo, naj nam ostanejo zvesti tudi v tekočem letu in naj pridobe še kakega drugega, ki bo poleg njih prevzel posel poverjeništvu za večji ali manjši krog skupnih naročnikov.

Nekateri poverjeniki so nam potožili, da so morali doplačevati iz svojega, češ, dijaki naroče, pa ne plačajo. Mislimo, da je v takih slučajih nekaj krivde tudi na poverjenikih. Naj ne dajo nobene številke iz rok, dokler nimajo zanjo denarja v rokah, to smo svetovali že lani in storimo spet letos. Uprava Mentorja bi sicer rada postregla s listom vsem dijakom brezplačno, ako bi mogla, pa ne more. Nikomur ne more dajati lista zastonj, ker tudi sama nič zastonj ne dobi. Kdor torej lista ne more plačati, naj ga ne naroča. Druge pomoči ni.

Uprava je pa prisiljena uvesti še neko novost. V tekočem letu ne velja več plačevanje v treh obrokih, ampak mora biti ves letnik plačan v prvi polovici leta, torej preden izide šesta številka. Kdor do tega roka ne bo poravnal vse naročnine, ne bo več dobil šeste številke. To velja tako za poverjenike ka-

kor za posamezne naročnike in se bo uprava po tem točno ravnala.

Sodimo namreč, da more vsakdo, ki ima resen namen list plačati, storiti to v teku prvega polletja. Ako ne zmore tega v tem času, ne bo zmoget tudi pozneje.

Prosimo torej vse, posebno pa poverjenike, da se tega navodila točno drže.

Lanskoletni razpisi (št. 9/10).

Glasovanje o Mentorju se je na žalost popolnoma izjalovilo. Uredništvo je trdno pričakovalo, da se bo oglasilo vsaj dve tretjini naročnikov, v resnici je pa prišlo komaj 46 odgovorov in še od teh precej prav nepopolnih. Zato se pri Mentorju glede obsega tudi letos ne bo moglo nič spremeniti, ker se uprava ni mogla odločiti, da bi na podlagi teh 46 odgovorov zvišala naročnino, brez tega pa lista ne more povečati. Ostane torej še samo druga pot: prijatelji Mentorja naj poskrbe, da se bo število stalnih naročnikov toliko zvišalo, da se bo mogel list povečati tudi brez zvišanja sedanje naročnine. Potrebujemo še 1500 novih naročnikov. Fantje in dekleta, pridobite jih!

V ostalem so pa bili odgovori na naša vprašanja navadno prav zanimivi. Uvodna povest je ugajala, ali zelo, izvrstno itd. ugajala 34 bralcem, 6 pa ne (eden je bil nanjo posebno hud in zahteval pričakuje, da smo jo z Možem gozda »polomili«, pa se je hudo urezal, kakor vidite); ostali se niso izrazili. Pri drugem vprašanju je prevladovalo mnenje, naj bo list predvsem literaren; 21 za literarno smer, 7 za realno, trije pa niso nič rekli; pri Drobnem blagu so navadno najbolj ugajati Literarni pomenki, Šah in Za dobro voljo, rubrika, ki naj bi se po možnosti povečala. Glede Dela najmlajših jih je bilo 14 za to, da se obseg poveča, 17 pa proti. Kakor vidite, smo to zaglavje sploh opustili in bomo objavljali dijaške prispevke med drugim gradivom, kakor smo to delali večkrat že doslej. Peta točka: 29 naročnikov bi bilo pripravljenih plačevati zvišano naročnino, 14 pa ne, drugim je bilo vseeno; najbolje so jo pogodile učenke meščanske šole v Škofji Loki, ki so bile mnenja, naj naročnino brez skrbi zvišamo, saj gre denar zanjo »iz očetovega mošnjčka«.

Zadosti.

Pri književnih nagradah je bila ena prisojena Gašperju Nevihti za Črno pesem, ena pa Vanjuži za črtico Tujina. Za potopis (opis) ni prišlo nobenih takih prispevkov, ki bi bili vredni nagrade. Risbe ali skice pa sploh ni bilo nobene, kar je prav čudno, če pomislimo, kako pridno se goji sedaj po šolah risanje.

Prav tako ni prejelo uredništvo nobenega osnutka za zunanjo opremo lista. Poskrbeti je moralo zanjo samo.

C., Gorizia. List je plačan do konca šol. leta 1930/31. Pozdrav!

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

Trgovina s pisarniškimi
potrebščinami

t. z. z o. z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu

priporoča dijakom in njih staršem bogato izbiro vsakršnih šolskih in pisarniških potrebščin, vse knjige za šole, zvezke, pisalno in risalno orodje, barve, papir za risanje in za načrte itd.

★

Kdor kupi za 100 Din, dobi na izbiro: Podobe iz sanj (Cankar), ali dramo Kasijo (Majcen), ali pesmi Tristia ex Siberia (Mole) kot dar. — Pri Novi Založbi je izšla Literarna veda (dr. Keleminova).

**Trgovske knjige in
šolski zvezki.**

Vedno v zalogi:

glavne knjige, ameri-
ški journali, štruce, spo-
minske knjige, bloki,
mape i. t. d.

Na debelo! Na drobno!

ANT. JANEŽIČ

LJUBLJANA

Florjanska ul. št. 14

Knjigoveznica, industrija
šolskih zvezkov in
trgovskih knjig.

LJUDSKA POSOJILNICA

reg. zadruga z neomej. zavezo.

v LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge po naj-
ugodnejši obrestni meri, vezane
vloge po dogovoru ter brez vsa-
kega odbitka.

Tudi rentni davek plačuje
posojilnica sama.

Svoje prostore ima tik za franči-
škansko cerkvijo, v lastni palači, zidani
še pred vojno iz lastnih sredstev. Poleg
jamstva, ki ga nudi lastna palača,
veleposestvo in drugo lastno premože-
nje, jamčijo pri Ljudski posojilnici kot
zadrugi z neomejenim jamstvom, za
vloge vsi člani s svojim premoženjem,
ki presega večkratno vrednost vseh vlog.

Hranilne vloge znašajo nad
160 milijonov Din.

TISKARNA SLOVENIJA

DRUŽBA Z OMEJ. ZAVEZO

v LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA ŠT. 1

IZVRŠUJE VSA V
TISKAR. STROKO
SPADAJOČA DELA
PO ZMERNIH CENAH

ČASOPISI, KNJIGE,
BROŠURE, VABILA,
PLAKATE ITD. ITD.

USTANOVLJENA LETA 1889.

Telefon števil. 16.

Poštni ček. 10.533.

Stanje vložnega denarja nad 300 milijonov dinarjev (1 milijarda in 200 milijonov kron).

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

(GRADSKA ŠTEDIONICA)

**LJUBLJANA
PREŠERNOVA ULICA**

sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki

nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.